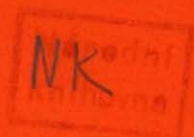

VĚDECKÝ ČASOPIS

412/79

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

ČÍSLO 22 (XLIX)
PRAHA
LEDEN 1976
CENA 10 Kčs

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÁ
ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
PRO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Redakční rada

Prof. ing. Karel Svoboda, CSc., (předseda), doc. ing. Milan Branický, CSc., ing. Emil Divila, CSc., prof. dr. ing. Alois Grolig, DrSc., doc. ing. Dimitrij Choma, CSc., prof. Jaroslav Kabrhel, ing. Jaroslav Korbíni, CSc., ing. Jaroslav Kunc, CSc., prof. ing. Jaroslav Píč, CSc., ing. Vladimír Stýblo, CSc., doc. ing. Jan Truksa, CSc.

Vedoucí redaktorka ing. Hedvika Malíková

© Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství,
Praha 1975

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA uveřejňuje studie, rozbor a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu. Vydává Československá akademie zemědělská — Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství. Vychází měsíčně. Redakce: 120 56 Praha 2, Slezská 7, telefon 257541, 254451. Celoroční předplatné Kčs 120,—.

Научный журнал ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA публикует обзоры, анализы и научные статьи о решенных заданиях по научному исследованию в области экономики сельского хозяйства. Издаёт Чехословацкая сельскохозяйственная академия — Институт научно-технической информации по сельскому хозяйству. Выход в свет ежемесячно. Редакция 120 56 Прага, 2, Слезска 7.

The scientific journal ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA published studies, analyses and scientific treatises about the solved research tasks in the sphere of the agricultural economics. Published by the Czechoslovak Academy of Agriculture — the Institute of Scientific and Technical Information for Agriculture. Issued monthly. Editorial office 120 56 Prague 2, Slezská 7.

Die wissenschaftliche Zeitschrift ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA veröffentlicht Studien, Analysen und wissenschaftliche Abhandlungen über die gelösten Forschungsaufgaben auf dem Gebiete der Ökonomik. Herausgegeben von der Tschechoslowakischen landwirtschaftlichen Akademie — Institut für wissenschaftlich-technische Information der Landwirtschaft. Erscheint monatlich. Redaktion 120 56 Prag 2, Slezská 7.

NÁRODNÍ KNIHOVNA

1001040547

127434

Vzor

pestov

Kadjoel

jinou

Zemědělská ekonomika

o vč. práce

1

ROČNÍK 22

© Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1976

J. Matoušková

Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství

Сверххозяйственное управление в условиях развития кооперации в сельском хозяйстве
Above-Enterprise Management under the Conditions of Co-operation in Agriculture

Überbetriebliche Leitung unter Bedingungen der Entwicklung von Kooperation in der Landwirtschaft

A. Záborská

Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích

Роль экономических рычагов в устранении неблагоприятных последствий колебаний продукции сельскохозяйственных предприятий

The Effectiveness of Economic Levers for the Elimination of the Unfavourable Consequences of the Fluctuation of Production in Agricultural Enterprises

Effektivität ökonomischer Instrumente bei der Eliminierung von Produktionsschwankungen in den landwirtschaftlichen Betrieben

F. Lom

K výpočtu jednotného ukazatele výsledků zemědělské výroby

Относительно учета единого показателя результатов сельскохозяйственного производства

On the Calculation of a Universal Index of the Results of Agricultural Production

Zur Festlegung der einheitlichen Kennziffer für Berechnung der Ergebnisse landwirtschaftlicher Produktion

V. Janda

Rezervy v denním kolísání produkce mléka

Резервы в ежедневном колебании продукции молока

Reserves in the Daily Fluctuation of Milk Production

Reserven in der täglichen Schwankung der Milchproduktion

J. Voženílková, I. Kubín

Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat

Вирусный гастроэнтерит свиней

Determination of the Economic Effectiveness of Veterinary Practices for the Control of Transmissible Gastroenteritis of Swine

Versuch um Bestimmung der ökonomischen Effektivität der Veterinärmaßnahmen bei infektiöser Gastroenteritis der Schweine

SMĚ- ROVACÍ ZNAK	TEXT	Pořadové číslo záznamu: zařazení:
AUTOR	MATOUŠKOVÁ, J.	
PRACOVISTĚ	Vysoká škola ekonomická, Lazarská 8, 120 00 Praha 2,	
NÁZEV ORIGINÁLU	Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství.	
PŘEKLAD NÁZVU		
TITUL	Zeměd. Ekon.,	
CITACE	22, 1976, č. 1, s. 1 – 10. — 1 tab.	
HESLA	zemědělství, řízení, kooperace, prognóza.	
ANOTACE	V práci se shrnují zkušenosti s vytvářením nadpodnikových orgánů řízení zemědělství v SSSR, NDR a BLR. Na příkladech se dokazuje nezbytnost vzniku nadpodnikových orgánů řízení zemědělství v ČSSR. Uvádějí se zkušenosti a náměty na uspořádání nadpodnikové sféry v současné etapě koncentrace, specializace a kooperace zemědělské výroby.	
TAG	INPUT DATA	Record Number: Category:
AUTHOR	MATOUŠKOVÁ J.	
INSTITUTION ADDRESS	University of Economics and Management, Lazarská 8, 120 00 Praha 2.	
ORIGINAL TITLE	Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství.	
TRANSLATION	Above-Enterprise Management under the Conditions of Co-operation in Agriculture.	
JOURNAL TITLE	Zeměd. Ekon.,	
COLLATION	22, 1976, No. 1, pp. 1 – 10. — 1 tab.	
SUBJECT HEADINGS	agriculture, management, co-operation, forecast.	
ABSTRACT	The paper surveys experience with the formation of above-enterprise management authorities in agriculture in the USSR, GDR, and Bulgarian People's Republic. Examples are used to demonstrate the necessity of creating above-enterprise agricultural management authorities in the Czechoslovak Socialist Republic. Experience and suggestions concerning the organization of above-enterprise management at the present stage of the concentration, specialization, and co-operation of agricultural production are mentioned.	

КОД	ТЕКСТ	№ п/п док. описания:
		классификация:
АВТОР	MATOUŠKOVÁ, J.	
МЕСТО РАБОТЫ	Институт экономики, Лазарска 8, 120 00 Прага 2.	
НАЗВАНИЕ ОРИГИНАЛА	Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství.	
ПЕРЕВОД НАЗВАНИЯ	Сверххозяйственное управление в условиях развития кооперации в сельском хозяйстве.	
ТИТУЛ	Zeměd. Ekon.,	
ВЫДЕРЖКИ	22, 1976, № 1, с. 1-10. — 1 табл.	
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА	сельское хозяйство, управление, кооперация, прогноз.	
АННОТАЦИЯ	В работе подытожен опыт в области создания сверххозяйственных органов управления сельским хозяйством в СССР, ГДР и НРБ. На примерах доказана необходимость создания сверххозяйственных органов управления сельским хозяйством в ЧССР. Приведены опыты и предложения о создании сверххозяйственной сферы в настоящем этапе концентрации, специализации и кооперации сельскохозяйственного производства.	
KATEGORIE	AUFNAHMEBOGEN	Ref. Nr.:
		Fachgebiet:
AUTOR	MATOUŠKOVÁ, J.	
ORT INSTITUTION	Ökonomische Hochschule, Lazarská 8, 120 00 Praha 2.	
TITEL	Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství.	
ÜBERSETZUNG DES TITELS	Überbetriebliche Leitung unter Bedingungen der Entwicklung von Kooperation in der Landwirtschaft.	
ZEITSCHRIFT	Zeměd. Ekon.,	
BIBL. ANGABE	22, 1976, Nr. 1, S. 1—10. — 1 Tab.	
SCHLAG- WORTE	Landwirtschaft, Leitung, Kooperation, Prognose.	
KURZREFERAT	In der Arbeit werden Erfahrungen mit der Gründung überbetrieblicher Organe für die Leitung der Landwirtschaft in der UdSSR, DDR und VRB zusammengefaßt. Auf Beispielen wird die Notwendigkeit der Entstehung von überbetrieblichen Organen für die Leitung der Landwirtschaft in der ČSSR dokumentiert. Es werden Erfahrungen und Entwürfe zur Regelung der überbetrieblichen Sphäre in der gegenwärtigen Etappe der Konzentration, Spezialisierung und Kooperation in der landwirtschaftlichen Produktion angeführt.	

SMĚ- ROVACÍ ZNAK	TEXT	Pořadové číslo záznamu:
		zařazení:
AUTOR	ZÁBRANSKÁ, A.	
PRACOVNÍŠTĚ	Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Mánesova 75, 120 58 Praha 2.	
NÁZEV ORIGINÁLU	Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích.	
PŘEKLAD NÁZVU		
TITUL	Zeměd. Ekon.,	
CITACE	22, 1976, č. 1, s. 11-21.	
HESLA	ekonomické nástroje, pojištění, úroveň podniku, rostlinná výroba, živočišná výroba.	
ANOTACE	Práce je věnována problematice pojišťování zemědělských podniků a účinnosti ostatních ekonomických nástrojů při eliminování důsledků nepříznivých nahodilých událostí. Pojištění je pojímáno jako jeden z ekonomických nástrojů plánovitého řízení reprodukčního procesu, který je využíván v rámci zemědělských podniků. Samostatně se věnuje pozornost problémům pojišťování rostlinné a živočišné výroby. Uvádějí se náměty na zvýšení ekonomické účinnosti zemědělského pojištění v obou těchto úsecích.	
TAG	INPUT DATA	Record Number:
		Category:
AUTHOR	ZÁBRANSKÁ, A.	
INSTITUTION ADDRESS	Economic Research Institute for Agriculture and Food, Mánesova 75, 120 58 Praha 2.	
ORIGINAL TITLE	Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích.	
TRANSLATION	The Effectiveness of Economic Levers on the Elimination of the Unfavourable Consequences of the Fluctuation of Production in Agricultural Enterprises.	
JOURNAL TITLE	Zeměd. Ekon.,	
COLLATION	22, 1976, č. 1, s. 11-21.	
SUBJECT HEADINGS	economic levers, insurance, level of enterprise, plant production, animal production.	
ABSTRACT	The paper deals with the problems of the insurance of agricultural enterprises and with the effectiveness of other economic levers in the elimination of the consequences of unfavourable incidental events. Insurance is treated as one of the economic levers of the planned regulation of the reproduction process used within agricultural enterprises. The problems of the insurance of plant production and animal production are treated separately. Possibilities of the improvement of the economic effectiveness of agricultural insurance are mentioned, both for animal production and plant production.	

КОД	ТЕКСТ	№ п/п док. описания:
		классификация:
АВТОР	ZÁBRANSKÁ, A.	
МЕСТО РАБОТЫ	НИИ экономики сельского хозяйства и продовольствия, Манесова 75, 120 58 Прага 2.	
НАЗВАНИЕ ОРИГИНАЛА	Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích.	
ПЕРЕВОД НАЗВАНИЯ	Роль экономических рычагов в устранении неблагоприятных последствий колебаний продукции с/х предприятий.	
ТИТУЛ	Zeměd. Ekon.,	
ВЫДЕРЖКИ	22, 1976, № 1, с. 11-21.	
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА	экономические рычаги, страхование, уровень предприятия, растениеводство, животноводство.	
АННОТАЦИЯ	Работа посвящена проблематике страхования с/х предприятий и роле остальных экономических рычагов в устранении последствий неблагоприятных случайных явлений. Страхование рассматривается как один из экономических рычагов планового управления воспроизводственным процессом в рамках с/х предприятия. В отдельном порядке рассматриваются проблемы страхования растениеводства и животноводства. Приводятся предложения по повышению экономической эффективности с/х страховки в обеих этих отраслях.	

KATE- GORIE	AUFNAHMEBOGEN	Ref. Nr.:
		Fachgebiet:
AUTOR	ZÁBRANSKÁ, A.	
ORT INSTITUTION	Forschungsinstitut für Agrarökonomik und Ernährung, Mánesova 75, 120 58 Praha 2.	
TITEL	Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích.	
ÜBERSETZUNG DES TITELS	Effektivität ökonomischer Instrumente bei der Eliminierung von Produktionsschwankungen in den landwirtschaftlichen Betrieben.	
ZEITSCHRIFT	Zeměd. Ekon.,	
BIBL. ANGABE	22, 1976, č. 1, s. 11-21.	
SCHLAG- WORTE	ökonomische Instrumente, Versicherung, Betriebsebene, pflanzliche Produktion, tierische Produktion.	
KURZREFERAT	Die vorliegende Arbeit wird der Problematik der Versicherung landwirtschaftlicher Betriebe und der Effektivität der übrigen ökonomischen Instrumente bei der Eliminierung von Nachfolgen ungünstiger zufälliger Begebenheiten gewidmet. Versicherung wird als eines der ökonomischen Instrumente planmäßiger Regelung des Reproduktionsprozesses, das im Rahmen der landwirtschaftlichen Betriebe zur Auswertung kommt, aufgefaßt. Die Versicherungsprobleme in der pflanzlichen und tierischen Produktion werden getrennt behandelt. Entwürfe zur Erhöhung der ökonomischen Effektivität der Agrarversicherung auf den beiden obenerwähnten Gebieten werden vorgelegt.	

SME- ROVACÍ ZNAK	TEXT	Pořadové číslo záznamu:
		zařazení:
AUTOR	LOM, F.	
PRACOVISTĚ	Na Petřinách 31, 160 00 Praha 6.	
NÁZEV ORIGINÁLU	K výpočtu jednotného ukazatele výpočtu výsledků zemědělské výroby.	
PŘEKLAD NÁZVU		
TITUL	Zeměd. Ekon.,	
CITACE	22, 1976, č. 1, s. 23–27. — 2 tab.	
HESLA	ekonomika zemědělství, úroveň podniku, rozbor, metodologie, teoretické pojednání.	
ANOTACE	Práce je metodologického charakteru. Autor v ní navrhuje výpočet jednotného ukazatele výsledků hospodaření zemědělských podniků. Je jím součin nebo třetí odmocnina součinu indexů intenzity, rentability nebo důchodovosti a produktivity práce. Opírá se o ukazatele v časových řadách, které vertikálně umožňují podnikové a horizontálně mezipodnikové srovnání. Na příkladech se uvádějí možnosti využití daného ukazatele pro rozbor hospodaření podniků.	
TAG	INPUT DATA	Record Number:
		Category:
AUTHOR	LOM, F.	
INSTITUTION ADDRESS	Na Petřinách 31, 160 00 Praha 6.	
ORIGINAL TITLE	K výpočtu jednotného ukazatele výsledků zemědělské výroby.	
TRANSLATION	On the Calculation of a Universal Index of the Results of Agricultural Production.	
JOURNAL TITLE	Zeměd. Ekon.,	
COLLATION	22, 1976, No. 1, pp. 23–27. — 2 tabs.	
SUBJECT HEADINGS	agricultural economics, level of the enterprise, analyses, methodology, theoretical treatise.	
ABSTRACT	The paper is of a methodological character. The author proposes the calculation of a universal index of the results of the farming of agricultural enterprises. This index is the product or the cube root of the product of the indices of intensity, profitability or income rate, and labour productivity. It relies on indices in time series which, in the vertical direction, allow for comparison within enterprises and in the horizontal direction for comparison among enterprises. Examples are shown to demonstrate the possibilities of the use of the given index for the analyses of the farming of agricultural enterprises.	

КОД	ТЕКСТ	№ п/п док. описания
		классификация:
АВТОР	LOM, F.	
МЕСТО РАБОТЫ	На Петржихах 31, 160 00 Прага 6.	
НАЗВАНИЕ ОРИГИНАЛА	K výpočtu jednotného ukazatele výpočtu výsledků zemědělské výroby.	
ПЕРЕВОД НАЗВАНИЯ	Относительно учета единого показателя результатов сельскохозяйственного производства.	
ТИТУЛ	Zeměd. Ekon.,	
ВЫДЕРЖКИ	22, 1976, № 1, с. 23-27. — 2 табл.	
КЛЮЧЕВИЕ СЛОВА	экономика сельского хозяйства, уровень предприятия, анализы, методология, теоретическое обсуждение.	
АННОТАЦИЯ	Работа методологического характера. Автор предлагает провести учет единого показателя результатов ведения хозяйства в сельскохозяйственных предприятиях. Им является произведение или корень третьей степени произведения индексов интенсивности, рентабельности или прибыльности и производительности труда. Опирается на показатели во временных рядах, позволяющих вертикальное сравнение в рамках предприятия и горизонтальное межхозяйственное сравнение. В примерах приводятся возможности использования данного показателя для анализов ведения хозяйства предприятием.	
KATE- GORIE	AUFNAHMEBOGEN	Ref. Nr.:
		Fachgebiet:
AUTOR	LOM, F.	
ORT INSTITUTION	Na Petřinách 31, 160 00 Praha 6.	
TITEL	K výpočtu jednotného ukazatele výpočtu výsledků zemědělské výroby	
ÜBERSETZUNG DES TITELS	Zur Festlegung der einheitlichen Kennziffer für Berechnung der Ergebnisse landwirtschaftlicher Produktion.	
ZEITSCHRIFT	Zeměd. Ekon.,	
BIBL. ANGABE	22, 1976, Nr. 1, S. 23—27. — 2 Tab.	
SCHLAG- WORTE	Ökonomik der Landwirtschaft, Niveau des Betriebes, Analysen, Methodologie, theoretische Abhandlung.	
KURZREFERAT	Die Arbeit ist von einem methodologischen Charakter. Von dem Autor wird in ihr die Berechnung der einheitlichen Kennziffer der Wirtschaftsergebnisse landwirtschaftlicher Betriebe vorgeschlagen. Diese ist das Produkt oder die Kubikwurzel des Produkts der Intensitätsindexe, der Rentabilität oder der Einkommenrate und der Arbeitsproduktivität. Als Grundlage dienen Kennziffern in Zeitreihen, die vertikal einen betrieblichen und horizontal einen zwischenbetrieblichen Vergleich ermöglichen. Auf Beispielen werden die Möglichkeiten zur Ausnutzung der gegebenen Kennziffer für Analysen der Betriebswirtschaft angegeben.	

SMĚ- ROVACÍ ZNAK	TEXT	Pořadové číslo záznamu:
		zařazení:
AUTOR	JANDA, V.	
PRACOVISTĚ	Okresní oddělení českého statistického úřadu, Horní 85, 591 43 Žďár nad Sázavou.	
NÁZEV ORIGINÁLU	Rezervy v denním kolísání produkce mléka.	
PŘEKLAD NÁZVU		
TITUL	Zeměd. Ekon.,	
CITACE	22, 1976, č. 1, s. 29–37. — 3 tab., 5 grafů.	
HESLA	mléko, výroba, analýza statistická.	
ANOTACE	V souboru JZD okresu Žďár nad Sázavou bylo zkoumáno kolísání nákupu mléka v jednotlivých dnech týdne v roce 1974. Pomocí sezónních indexů byl zjištěn typický průběh nákupu v rámci týdne a kvantifikovány výkyvy způsobené nedostatky v organizaci práce a v krmení a ošetřování zvířat. K odstranění těchto nedostatků bylo navrženo opatření v podobě prémiového kritéria pro zainteresované pracovníky živočišné výroby, podle kterého by se pohyblivá složka mzdy měla řídit v případě zaviněného poklesu produkce.	
TAG	INPUT DATA	Record Number:
		Category:
AUTHOR	JANDA, V.	
INSTITUTION ADDRESS	District Department of the Czech Statistical Office, Horní 85, 591 43 Žďár nad Sázavou.	
ORIGINAL TITLE	Rezervy v denním kolísání produkce mléka.	
TRANSLATION	Reserves in the Daily Fluctuation of Milk Production.	
JOURNAL TITLE	Zeměd. Ekon.,	
COLLATION	22, 1976, No. 1, pp. 29–37. — 3 tabs, 5 graphs.	
SUBJECT HEADINGS	milk, production, statistical analysis.	
ABSTRACT	The set of co-operative farms in the district of Žďár nad Sázavou was studied for the variation of the quantity of milk purchased on individual days within a week in 1974. Seasonal indices were used for the determination of the typical course of purchasing within the week and for the quantification of fluctuations due to drawbacks in labour organization and in the feeding and tending of animals. A bonus criterion for workers in animal production was proposed in order to remove those drawbacks; according to this criterion the variable part of remuneration should be reduced in cases of a caused drop of production.	

КОД	ТЕКСТ	№ п/п док. описания:
		классификация:
АВТОР	JANDA, V.	
МЕСТО РАБОТЫ	Районный отдел чешского статистического учреждения, Горни 85, 591 43 Ждяр над Сазавой.	
НАЗВАНИЕ ОРИГИНАЛА	Rezervy v denním kolísání produkce mléka.	
ПЕРЕВОД НАЗВАНИЯ	Резервы в ежедневном колебании продукции молока.	
ТИТУЛ	Zeměd. Ekon.,	
ВЫДЕРЖКИ	22, 1976, № 1, с. 29-37. — 3 табл., 5 рис.	
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА	молоко, производство, статистический анализ.	
АННОТАЦИЯ	В совокупности ЕСХК района Ждяр над Сазавой исследовалось в 1974 году колебание молока в отдельные дни недели. При помощи сезонных индексов определялся типичный ход заготовки в рамках недели и количественные колебания вследствие недостатков в области организации труда, кормления и обработки животных. Для устранения этих недостатков было предложено мероприятие в качестве премиального критерия для заинтересованных работников животноводства, согласно которому переменная составная часть платы могла бы меняться в случае допуска понижения продукции.	
KATEGORIE	AUFNAHMEBOGEN	Ref. Nr.:
		Fachgebiet:
AUTOR	JANDA, V.	
ORT INSTITUTION	Kreisabteilung des tschechischen statistischen Amtes, Horní 85, 591 43 Žďár nad Sázavou.	
TITEL	Rezervy v denním kolísání produkce mléka.	
ÜBERSETZUNG DES TITELS	Reserven in der täglichen Schwankung der Milchproduktion.	
ZEITSCHRIFT	Zeměd. Ekon.,	
BIBL. ANGABE	22, 1976, Nr. 1, S. 29—37. — 3 Tab., 5 Diagr.	
SCHLAG- WORTE	Milch, Produktion, statistische Analyse.	
KURZREFERAT	In einer Gruppe von LPG im Kreis Žďár nad Sázavou wurde die Schwankung in dem Aufkauf von Milch an den einzelnen Tagen der Woche im J. 1974 untersucht. Mit Hilfe von Saisonindexen wurde der typische Aufkaufsverlauf im Rahmen der Woche untersucht und die durch Mängel in der Arbeitsorganisation und in der Fütterung und Betreuung der Tiere verursachten Schwankungen quantifiziert. Zur Beseitigung dieser Mängel wurde eine Maßnahme in Form eines Prämienkriteriums für interessierte Arbeiter der Tierproduktion vorgeschlagen, nach dem sich der bewegliche Teil des Lohns im Falle eines verschuldeten Produktionsrückgangs richten sollte.	

SMĚ- ROVACÍ ZNAK	TEXT	Pořadové číslo záznamu:
		zařazení:
AUTOR	VOŽENÍLKOVÁ, J. — KUBÍN, I.	
PRACOVIŠTĚ	Ústřední státní veterinární ústav, 165 03 Praha 6 - Lysolaje.	
NÁZEV ORIGINÁLU	Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat.	
PŘEKLAD NÁZVU		
TITUL	Zeměd. Ekon.,	
CITACE	22, 1976, č. 1, s. 39–47. — 7 tab., 3 mapy, lit. 4.	
HESLA	veterinární služba, prasata, ekonomická efektivnost, metodologie.	
ANOTACE	Práce je zaměřena na analýzu výsledků, jichž se dosáhlo veterinárním opatřením, konkrétně vakcinací prasat proti gastroenteritidě. Podává nástin způsobu zjišťování ekonomické efektivity této akce, přičemž při jejím výpočtu se dávají do vztahu náklady na akci s dosaženou úsporou. Na základě zjištěných údajů o poklesu morbidity, mortality a letality se došlo k vyjádření ekonomické efektivity ve výši Kčs 4,30 úspor na 1 Kčs nákladů.	
TAG	INPUT DATA	Record Number:
		Category:
AUTHOR	VOŽENÍLKOVÁ, J. — KUBÍN, I.	
INSTITUTION ADDRESS	Central State Veterinary Institute, 165 03 Praha 6 - Lysolaje.	
ORIGINAL TITLE	Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat.	
TRANSLATION	Determination of the Economic Effectiveness of Veterinary Practices for the Control of Transmissible Gastroenteritis of Swine.	
JOURNAL TITLE	Zeměd. Ekon.,	
COLLATION	22, 1976, No. 1, pp. 39–47. — 7 tabs, 3 maps, refs 4.	
SUBJECT HEADINGS	veterinary service, pigs, economic effectiveness, methodology.	
ABSTRACT	Results of veterinary practices, namely pig vaccination against gastroenteritis, are analyzed. The method of the determination of the economic effectiveness of these practices is outlined; the calculation is based on the relation of the costs of the practices to the savings achieved. The data concerning the decrease of morbidity, lethality, and mortality were used as a basis and the resultant value of economic effectiveness is 4.30 crowns saved per 1 crown of costs.	

КОД	ТЕКСТ	№ п/п док. описания
		классификация
АВТОР	VOŽENÍLKOVÁ, J. — KUBÍN, I.	
МЕСТО РАБОТЫ	Центральный государственный ветеринарный институт, 165 03 Прага 6 - Лисолае.	
НАЗВАНИЕ ОРИГИНАЛА	Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat.	
ПЕРЕВОД НАЗВАНИЯ	Вирусный гастроэнтерит свиней.	
ТИТУЛ	Zeměd. Ekon.,	
ВЫДЕРЖКИ	22, 1976, № 1, с. 39-47. — 7 табл., 3 карты, лит. 4.	
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА	ветеринарная служба, свиньи, экономическая эффективность, методология	
АННОТАЦИЯ	Работа направлена на анализ результатов, полученных путем проведения ветеринарных мероприятий, конкретно вакцинации свиней против гастроэнтерита. В работе намерен способ определения экономической эффективности данного мероприятия, причем при ее вычислении определяются отношения затрат за мероприятие с достигнутой экономией. На основе определенных данных о понижении заболеваний смертности и летальности, экономическая эффективность была выражена в размере 4,30 крон экономии на 1 крону затрат.	
KATE- GORIE	AUFNAHMEBOGEN	Ref. Nr.:
		Fachgebiet:
AUTOR	VOŽENÍLKOVÁ, J. — KUBÍN, I.	
ORT INSTITUTION	Staatliches Zentralveterinärinstitut, 16 Praha 6 - Lysolaje.	
TITEL	Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat.	
ÜBERSETZUNG DES TITELS	Versuch um Bestimmung der ökonomischen Effektivität der Veterinärmaßnahmen bei infektiöser Gastroenteritis der Schweine.	
ZEITSCHRIFT	Zeměd. Ekon.,	
BIBL. ANGABE	22, 1976, Nr. 1, S. 39—47. — 7 Tab., 3 Mappen, Lit. 4.	
SCHLAG- WORTE	Veterinärdienst, Schweine, ökonomische Effektivität, Methodologie.	
KURZREFERAT	Die Arbeit ist auf die Analyse der Ergebnisse gerichtet, die durch Veterinärmaßnahmen, konkret durch Vakzination der Schweine gegen Gastroenteritis erreicht wurden. Es wird ein Entwurf der Methode zur Feststellung der ökonomischen Effektivität dieses Verfahrens gegeben, wobei bei der Berechnung die Kosten für das Verfahren mit der erzielten Ersparnis in Relation gestellt werden. Aufgrund der festgestellten Angaben über den Rückgang der Morbidität, der Mortalität und der Letalität wurde die ökonomische Effektivität in der Höhe von 4,30 Kčs Ersparnisse je 1 Kčs Kosten zum Ausdruck gebracht.	

Celkovou tendencí uplatňující se v ekonomickém vývoji na základě rozvoje výrobních sil a vědeckotechnického pokroku je rozvoj koncentrace a centralizace výroby, tj. soustřeďování výroby do stále větších ekonomických celků. S rozvojem výrobních sil a společenské dělby práce dochází zároveň k dalšímu prohlubování specializace výroby a tím i ke zvýšení vzájemné závislosti mezi jednotlivými samostatnými výrobními jednotkami. Tyto procesy vyžadují, aby se i organizační a institucionální formy řízení a plánování výroby, rozdělování a směny přizpůsobovaly probíhajícím ekonomickým procesům a aby vytvářely předpoklady pro další rozvoj výrobních sil a zefektivňování celého reprodukčního procesu.

Nejvyššího stupně vývoje dosáhly uvedené ekonomické procesy v průmyslu nejvyspělejších socialistických zemí. Vznikla proto otázka, jakým způsobem by se měly i metody řízení a plánování přizpůsobit dosaženému vyššímu stupni zespolečenštění výroby tak, aby přispívaly k jeho dalšímu rozvoji. Ze zkušeností řízení průmyslu socialistických zemí vyplývá, že jedním ze směrů dalšího zdokonalování soustavy plánovitého řízení průmyslu je racionalizace ekonomických vazeb v národním hospodářství na základě sdružování příbuzných a na sebe navazujících výrobních jednotek, tj. spojování jednotlivých výrobních podniků ve velké výrobně hospodářské komplexy, které jsou schopny řešit samostatně většinu problémů reprodukčního procesu a které nesou stále větší zodpovědnost za zásobování národního hospodářství určitým druhem výrobků. Tyto větší výrobně ekonomické celky vytvářejí jak v průmyslu, tak v ostatních odvětvích národního hospodářství lepší předpoklady pro dosažení vyšší ekonomické efektivity výroby a uplatňování výsledků vědeckotechnického pokroku než jednotlivé podniky.

V československém národním hospodářství se pro tyto nově chápané základní články výrobní základny ustálil název výrobní hospodářské jednotky, které v některých případech plní funkci základního (prvotního) článku, v některých případech funkci středního článku řízení.

Hlavní funkcí výrobních hospodářských jednotek jako institucionální formy integračního seskupení podniků je jednak konkretizovat úkoly státního a hospodářského plánu do podnikové úrovně a efektivně řídit a kontrolovat jejich plnění, jednak plánovitě zajišťovat technický a ekonomický rozvoj integračního seskupení podniků jako celku.

V československém průmyslu se vyvíjí v současné době několik typů výrobních hospodářských jednotek, a to VHJ typu trastu, VHJ typu kon-

cernu a VHJ typu oborového podniku. Jednotlivé typy VHJ se přitom navzájem liší především mírou koncentrace ekonomické a právní činnosti na úrovni generálního ředitelství a mírou ekonomické a právní samostatnosti jednotlivých podniků, které jsou do jednotlivých typů VHJ soustředěny.

Tyto procesy se prosazují v současné době i v ostatních socialistických zemích, a to nejen v průmyslu, ale i v ostatních odvětvích národního hospodářství včetně zemědělství.

ZMĚNY V SOUSTAVĚ NADPODNIKOVÉHO ŘÍZENÍ ZEMĚDĚLSTVÍ V NĚKTERÝCH SOCIALISTICKÝCH ZEMÍCH

Pod vlivem rozvoje procesu koncentrace, specializace a kooperace zemědělství dochází ke změnám v jeho řídicí struktuře. Základním rysem těchto změn je skutečnost, že se plošná podniková struktura, která se ve své organizaci opírala především o danou sídlištní strukturu podle schématu vesnice – výrobní jednotka, postupně mění v podnikovou strukturu, která v organizaci své materiálně technické základny vychází z výrobně technického oborově diferencovaného procesu podle schématu obor (odvětví, technologie) – výrobní jednotka. Vyčleňování jednotlivých odvětví (oborů) zemědělské výroby do samostatných výrobně organizačních jednotek vede ve svých důsledcích k jejich novému spojování, ovšem z jiných hledisek, především z hlediska technologické návaznosti jednotlivých článků reprodukčního procesu. Výsledkem těchto procesů je vznik nových forem zemědělských podniků a sdružení podniků jak v horizontálním, tak ve vertikálním směru, které se stávají nositeli řídicích a plánovacích funkcí.

V SSSR dochází v současné době k vytváření trustů sovchozů a mezikolchozních sdružení. Specializované sovchozy zaměřené na produkci jednoho nebo několika produktů se sdružují ve specializované trusty sovchozů (např. trusty „Drůbežnictví“, „Výkrm skotu“, „Sadařství a školky“); sovchozy s různým výrobním zaměřením rozmístěné na určitém území vytvářejí trusty, do nichž se začleňují i pomocné podniky a provozy vyrábějící některé výrobky pro spotřebu sovchozů a poskytující jim výrobní služby různého druhu nebo podniky zpracovávající zemědělské suroviny. Trusty sovchozů představují podnikové orgány řízení vyššího typu. V zájmu rozvoje všech podniků sdružení provádějí koordinaci plánovací, výrobní a finanční činnosti, zajišťují racionální využití investic, aplikaci pokrokových metod organizace a technologie výroby. Vztahy mezi sovchozy a ostatními podniky a organizacemi tvořícími trust sovchozů i vztahy vůči řídicímu aparátu trustu jsou budovány na chozrasčotních principech.

Také na úseku kolchozní zemědělské výroby dochází k významným změnám v řízení. Se vznikem úzce specializovaných kolchozů vzniká nutnost vertikálního i horizontálního spojení jednotlivých podniků. Vytvářejí se mezikolchozní sdružení různého typu, která splňují požadavek efektivnějšího řízení specializovaných výrobních jednotek, případně podniků a organizací poskytujících zemědělským podnikům služby. Tato mezikolchozní sdružení jsou formou sdružování prostředků a činností jednotlivých kolchozů; představují vyšší stupeň zespolečenštění výroby, prostředků a práce. Nejvyšší formou mezikolchozních sdružení jsou ta

sdužení, při nichž vzniká nový ekonomický a právní subjekt (společný podnik), hospodařící na základě chozrasčotních principů. Mezikolchozní sdužení vznikají jak v oblasti vlastní zemědělské výroby (společné družby, společný výkrm skotu), tak hlavně na úseku výrobních služeb (stavební organizace, meliorační sdužení atd.). Mezikolchozní sdužení vznikají na základě podílového vkladu jednotlivých členských podniků, jejichž činnost je řízena radou mezikolchozního sdužení, volenou z představitelů členských podniků. Mezikolchozní sdužení jako samostatné právní subjekty vstupují do smluvních vztahů s ostatními podniky a organizacemi i s vlastními členskými podniky, přebírají za jednotlivé členské podniky řadu hospodářských funkcí.

Vznikem trastů sovchozů a mezikolchozních sdužení se postupně omezuje rozsah pravomoci okresních zemědělských správ jako územních orgánů řízení zemědělství na řízení jednotlivých sovchozů a kolchozů, které nejsou dosud začleněny do horizontálního nebo oborového systému řízení. Základní otázky řízení zemědělství, zejména zabezpečování úkolů státních a hospodářských plánů, se v souladu s rozvojem výrobních sil a zespolečněním výroby stále více přesouvají na oblastní zemědělské správy.

S rozvojem koncentrace a specializace zemědělské výroby dochází zároveň i ke změnám ve vztazích vůči zpracovatelskému průmyslu. Dochází především k napřimování dodavatelsko-odběratelských vztahů mezi zemědělskými podniky a podniky zpracovatelského průmyslu, k vývoji stabilních dlouhodobých vazeb, které v některých případech vedou i k bezprostřednímu spojení zemědělských a průmyslových podniků a vzniku zemědělsko-průmyslových sdužení. Stupeň rozvoje těchto meziodvětvových sdužení je v současné době různý — zemědělské a průmyslové podniky sdružené v zemědělsko-průmyslových sduženích si při vytváření společných řídicích a plánovacích orgánů buď zachovávají svou právní a ekonomickou samostatnost, nebo je tato jejich samostatnost natolik omezena, že se z podniků ve sdužení stávají fakticky vnitropodnikové výrobní útvary — závody.

Velmi intenzívně probíhá též proces koncentrace, specializace a kooperace výroby v NDR, i když s určitými zvláštnostmi, které jsou výsledkem existence nižší formy zespolečnění výroby v rámci družstev nižších typů. Výrazným rysem tohoto procesu je i zde postupný přechod od typicky územního principu řízení k vertikálnímu (výrobnímu, oborovému) systému řízení. Specializace jednotlivých výrobně organizačních jednotek vychází buď ze specializace na určitý druh výrobku, nebo na stadium reprodukce. Tím postupně vzniká nová organizační struktura, vycházející z technické dělby práce, kde jednotlivé podniky jsou schopny se spojit do vertikální kooperace po linii výrobce — spotřebitel.

Jednotlivé zemědělské podniky pak vytvářejí mezipodniková (mezidružstevní) zařízení, která zabezpečují, aby se jednotlivá odvětví zemědělské výroby i služeb mohla rozvíjet na základě maximální koncentrace a efektivního využívání moderní techniky. Hlavním úkolem těchto mezipodnikových zařízení je společné řízení a plánování výroby, investiční výstavby, zabezpečování nezbytných výrobních prostředků a pracovních sil i odbytu vyrobených výrobků. Dochází tím k vyšší formě zespolečnění výroby a ke vzniku nové formy zemědělského podnikání.

Kooperační zařízení mohou se souhlasem členských podniků vstupovat (jako členové) do kooperačních svazků (tj. zemědělsko-průmyslových sdružení zabezpečujících po výrobní linii uspokojování potřeb obyvatelstva), které v NDR sdružují po vertikální linii (výroba – spotřebitel) podniky podílející se na výrobě, zpracování a prodeji jednotlivých zemědělských výrobků a potravin. V těchto vertikálních organizacích si sice výrobci jednotlivých stupňů zachovávají svou právní samostatnost, avšak sdružují se ke společnému rozhodování o činnosti svazu jako celku. Rada kooperačního svazu rozhoduje společně o používané technologii, řeší otázky nejvýhodnější dělby práce mezi jednotlivými výrobními stupni. Úlohu integrátora v těchto kooperačních svazech přebírá zpravidla zpracovatelský průmysl. V rámci kooperačních svazů se tak postupně jednotlivá odvětví začínají řešit jako ucelený výrobně ekonomický systém.

Na řízení kooperačních a integračních procesů v jednotlivých oblastech se podílejí též krajské a okresní rady pro zemědělství a výživu, jejichž činnost je podstatně komplexnější než v ČSSR. Je zaměřena na zabezpečení plánovitého rozvoje zemědělsko-potravinářského komplexu v souladu s odvětvími dodávajícími výrobní prostředky. Řídí krajské a okresní podniky zemědělské techniky a agrochemické podniky i specializované kooperační svazy. Krajské a okresní rady pro zemědělství a výživu tak spojují územní princip řízení s oborovým řízením zemědělsko-průmyslového komplexu jako celku.

K intenzivní přestavbě výrobní a řídicí struktury zemědělství dochází i v Bulharské lidové republice. Prohlubující se specializace zemědělské výroby v jednotlivých zemědělských podnicích si vynucuje vznik horizontálních integračních spojení. Organizační formou tohoto horizontálního spojení zemědělských podniků jsou tzv. agrokomplexy, které vznikají v rámci okresů spojením jednotlivých zemědělských podniků příp. STS do hospodářských sdružení trustového typu. Jejich úkolem je urychlit přechod zemědělství na průmyslový základ, prohloubit specializaci výroby a připravit podmínky pro budoucí vertikální integraci po výrobní linii. V rámci agrokomplexů jsou začleňovány i podniky zabezpečující služby různého druhu pro zemědělskou výrobu. Vznikem agrokomplexů dochází ke zjednodušení osy přímého řízení zemědělství. Státní plánovací orgány plánují resp. schvalují plány týkající se zemědělské výroby jen ve vztahu ke komplexům. Uvnitř komplexu stanoví úkoly jednotlivým podnikům zemědělské prvovýroby a podnikům služeb orgány agrokomplexu.

K PROBLÉMU VYTVÁŘENÍ SDRUŽENÍ ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ V ČSSR

Tendence ke koncentraci a centralizaci výroby a k vytváření větších ekonomických celků se prosazuje s rozvojem výrobních sil a výrobních vztahů i v československém zemědělství. Koncentrace výroby je podmíněna koncentrací a centralizací základních výrobních faktorů. Dochází postupně ke zvětšování rozměrů zemědělských podniků, a to především jejich slučování. Slučování zemědělských podniků ve větší ekonomické celky sleduje vytvoření podmínek pro plné využití soudobé pokrokové techniky a technologie zemědělské výroby.

V minulých letech (po dokončení procesu združstevňování zemědělství) se tyto procesy projevovaly také ve vytváření společných zeměděl-

ských podniků a rozvojem různých forem spolupráce (kooperace) mezi zemědělskými podniky navzájem i mezi zemědělskými podniky a průmyslovými podniky, které zpracovávají zemědělské suroviny.

Proces slučování zemědělských podniků a vytváření společných družstevních (zemědělských) podniků vede k tomu, že klesá počet samostatných zemědělských podniků a půda, ostatní výrobní prostředky, pracovní síly a výroba se soustřeďují ve stále větších výrobních jednotkách. Je to možno ilustrovat na vývoji počtu zemědělských podniků a jejich velikosti v čs. národním hospodářství v minulých letech (tab. I).

I. Vývoj počtu JZD a státních statků v ČSSR v letech 1965—1974*)

Rok	Počet JZD	Průměrná výměra z. p. 1 JZD v ha	Počet státních statků	Průměrná výměra z. p. 1 státního statku v ha*)
1965	6704	608	329	4453
1970	6270	638	336	4265
1971	5871	675	326	4380
1972	5318	766	305	4721
1973	4449	914	300	4821
30. 9. 1974	3617	1141	290	4978

*) vč. státních statků řízených oborově

Pramen: Statistická ročenka federálního ministerstva zemědělství a výživy

Proces koncentrace zemědělské výroby a prohlubování specializace výroby jednotlivých výrobních jednotek však není dosud ukončen, bude probíhat ještě v dalším období v souladu s tvorbou materiálních i finančních zdrojů v zemědělství i v rozhodujících dodavatelských odvětvích.

Nová pokroková technika a technologie i organizace výroby a práce se však rozvíjejí v různých odvětvích zemědělské výroby nerovnoměrně. Pro určitá odvětví a obory zemědělské výroby je sloučený zemědělský podnik dostatečně velký pro to, aby výroba mohla probíhat na soudobé úrovni rozvoje výrobních sil. Pro určité úseky a obory zemědělské výroby, kde se technika a technologie rozvíjejí rychlejším tempem, je však koncentrace výrobních faktorů a zdrojů dosažená v rámci jednoho podniku nedostatečná. Na určitém stupni rozvoje proto vzniká nutnost, aby jednotlivé zemědělské podniky sdružovaly určitou část svých prostředků, a to buď s jinými zemědělskými podniky, nebo s podniky zpracovatelského průmyslu, příp. podniky služeb.

Sdružování zemědělských podniků do různých typů výrobních sdružení umožňuje mj. zajistit společné vykonávání určitých funkcí v řízení, a to především v oblasti perspektivního plánování, financování investic, zajištění a využívání moderní velkovýrobní techniky a technologie v určitých oborech rostlinné a živočišné výroby, a některých funkcí v zásobování a odbytu.

Jednou z nejvyšších forem kooperace zemědělských podniků, která se v posledních letech v čs. zemědělství rozvíjela, je vytváření společných

zemědělských (družstevních) podniků, zaměřených na určitou specializovanou oblast zemědělské výroby, příp. výrobních služeb poskytovaných zemědělským podnikům. Společné zemědělské podniky jsou v současné době nejrozšířenější formou kooperace mezi zemědělskými podniky. Vznikají spojením finančních a materiálových prostředků a pracovních sil několika zemědělských podniků, které si tím zabezpečují výstavbu a provoz některých úzce specializovaných odvětvích zemědělské výroby.

Společné podniky vznikají a rozvíjejí se jako nové právně a ekonomicky samostatné subjekty. Jsou zakládány zemědělskými podniky jednak přímo ve sféře zemědělské prvovýroby (výroba vajec, vepřového masa), jednak ve sféře pomocné výroby a služeb (meliorace, stavební činnost, agrochemické služby, posklizňová úprava zemědělských výrobků, skladování, výroba krmiv apod.).

Z hlediska řízení i dalšího směru budování společných zemědělských podniků vzniká problém především v tom, zda mají být budovány jako specializované jednoúčelové podniky nebo jako podniky kombinátního typu, v nichž se sdružuje řada různorodých činností. Kladem kombinátního typu společných zemědělských podniků je především to, že může docházet k centralizovanému zabezpečování a řízení společně provozovaných činností, ke zjednodušení vazeb a vztahů mezi společnými zemědělskými podniky a jednotlivými členskými podniky. Problémem však je, že v kombinátním typu společných zemědělských podniků jsou a zejména v budoucnu budou sdruženy ve stále větší míře vysoce specializované a vysoce koncentrované provozovny, které budou vyžadovat i specializované řízení. Je otázka, zda toto specializované řízení je možno zajistit v rámci podnikového ředitelství kombinátního typu společného podniku.

Z dosavadních zkušeností vyplývá, že bude zřejmě nutno diferencovaně přistupovat k různým typům společných zemědělských podniků podle druhu činnosti, kterou se zabývají, zejména s ohledem na to, jak daleko pokročila v dané oblasti činnosti dělba práce, koncentrace, rozvoj výrobních sil. U vysoce specializovaných a koncentrovaných výrobních (výroba prasat, drůbeže, vajec, poskytování agrochemických služeb, stavební činnosti, meliorace atd.) bude zřejmě účelnější dobudovat systém řízení takových podniků po vertikální ose. U těch činností, kde specializace a koncentrace nepostoupila tak daleko, především u různého druhu služeb poskytovaných zemědělským podnikům, by bylo možno uvažovat o kombinátní formě podniků, kde by vyšším článkem řízení jednotlivých relativně samostatných specializovaných provozoven bylo podnikové ředitelství s celookresní působností. V obou případech však vzniká otázka, jakou úlohu by ve vztahu k podnikovým ředitelstvím společných zemědělských podniků měly hrát v budoucnu okresní zemědělské správy.

Další formou kooperace zemědělských podniků, která se začala rozvíjet v některých okresech v posledních letech, jsou k o o p e r a č n í s d r u ž e n í (seskupení) několika zemědělských podniků ke společnému provozování rostlinné nebo živočišné výroby a sdružování zemědělských podniků v rámci kooperačních obvodů ke společnému zabezpečování agrochemických služeb, ke společnému pořízování a rozmísťování nákladných a dlouhodobých investic, ke společnému provádění investic do půdy atd.

V kooperačních sdruženích zemědělských podniků zaměřených na společné plánování, zajišťování a provozování rostlinné a živočišné výroby se

zemědělské podniky na základě smlouvy spojují v relativně pevný výrobní kooperační celek, přičemž ekonomická a právní samostatnost jednotlivých kooperujících podniků — členů seskupení — zůstává zachována. Vznikem kooperačních sdružení podniků — ať v rámci kooperačního seskupení nebo v rámci kooperačního obvodu — se nevytváří nový ekonomický a právní subjekt. Proto také musí být určen provozovatel společných mezipodnikových zařízení a jednotlivých druhů činnosti na úseku rostlinné nebo živočišné výroby či služeb.

Společné plánování a provozování jednotlivých druhů činností v rámci kooperačních sdružení zemědělských podniků umožňuje lépe a účelněji využívat půdního fondu a veškerých investičních, materiálových a pracovních zdrojů a umožňuje zároveň, aby se jednotlivé druhy činností prováděly na vyšší technické úrovni než v jednotlivých zemědělských podnicích

Přesto, že právní a ekonomická samostatnost jednotlivých podniků zůstává v rámci těchto vznikajících sdružení zachována, dochází při jejich vzniku k podstatným zásahům do jejich ekonomické, organizační a řídicí struktury. Tyto změny jsou teprve na samém počátku, takže je obtížné zkusenosti z kooperačních sdružení podniků v současné době zhodnotit a zobecnit. Pokušíme se proto v dalším pouze nastínit, jaké jsou zhruba tendence vývoje ekonomických vazeb v rámci sdružení zemědělských podniků a k jakým změnám v nadpodnikovém řízení zemědělství by mohl tento vývoj vést.

Ze zkušenosti výrobních sdružení podniků v průmyslu ČSSR a výrobních sdružení zemědělských podniků v některých socialistických zemích, jakož i ze zkušeností dosud fungujících kooperačních sdružení zemědělských podniků v ČSSR je možno usuzovat, že další vývoj by mohl vést v řídicí struktuře zemědělství k těmto změnám:

Jednotlivé zemědělské podniky zapojené do kooperačních sdružení budou postupně do značné míry ztrácet svou ekonomickou a právní samostatnost. Budou vystupovat nadále jako samostatné podniky pouze pokud jde o určitou, do kooperace nezahrnutou část činnosti (zejména u těch úseků, kde nedochází k centralizaci plánování a provozování v rámci kooperačních sdružení). V těch druzích činností, kde bude docházet ke společnému plánování a provozování daného úseku výroby v rámci kooperačního sdružení, bude ekonomická a právní subjektivita přecházet fakticky na sdružení jako celek.

Vůči vyšším plánovacím orgánům (okresním zemědělským správám) bude vystupovat výrobní sdružení zemědělských podniků jako jeden celek — jako určitá plánovací, hospodářská a bilanční jednotka, a vztahy mezi jednotlivými členskými podniky se budou vyvíjet v této oblasti řídicí činnosti jako vnitropodnikové vztahy. Výrobní sdružení zemědělských podniků se tak bude postupně formovat z hlediska řízení a plánování zemědělské výroby jako určitý ekonomický (nikoliv administrativní) mezičlánek mezi zemědělskými podniky a nejnižším stupněm státního řízení v zemědělství. Tato sdružení se však nebudou vyvíjet jako mezičlánek, který vzniká mimo podnikovou sféru, ale budou přímou součástí podnikové sféry.

Jednotlivé zemědělské podniky přestanou postupně samostatně rozhodovat o využívání půdního fondu a ostatních výrobních prostředků, nezbytných pro společné provozování sdružené výroby. I když jednotlivé

družstevní podniky zůstanou v dalším období zřejmě formálně i nadále vlastníky výrobních prostředků, nebude se fakticky toto jejich vlastnictví realizovat v rámci jednotlivých podniků, ale pouze v rámci výrobního sdružení jako celku.

Výrobní sdružení zemědělských podniků budou postupně rozhodovat a společně financovat náročné akce v investiční výstavbě, nakupovat stroje pro zabezpečení společné výroby, budovat velkokapacitní objekty v živočišné výrobě, agrochemické podniky, příp. další podniky pro poskytování výrobních služeb zemědělské prvovýrobě.

Výrobní sdružení zemědělských podniků bude vystupovat v rámci společně plánované a řízené výroby jako jednotný celek i vůči svým dodavatelům výrobních prostředků a odběratelům zemědělských výrobků. Bude přejímat za jednotlivé zemědělské podniky určité funkce v řízení a v praktickém provádění dodavatelsko-odběratelských vztahů, v uzavírání hospodářských smluv s dodavateli a odběrateli. I v této oblasti budou zřejmě výrobní sdružení podniků vystupovat jako jeden celek. V oblasti společně zajišťované a prováděné výroby a jiných akcích budou vystupovat jako jeden celek i ve vztazích vůči státnímu rozpočtu, případně v dalších finančně úvěrových operacích.

V oblasti sdružené výroby přestanou jednotlivé podniky vystupovat jako organizátoři pracovního procesu a rozmisťování i využívání pracovních sil. Bude tak docházet k vyššímu stupni zespolečenštění práce a pracovních sil v rámci výrobních sdružení; část pracovníků zemědělských podniků bude plnit úkoly v rámci sdružení jako celku a bude tím docházet k oslabování vázanosti jednotlivých pracovníků na družstva, jichž byli původně členy. Tento moment se bude projevovat i v odměňování pracovníků v rámci výrobních sdružení, neboť výše odměny jednotlivců bude stále více vázána nikoliv na výsledky hospodaření jednoho družstva, ale výrobního sdružení jako celku.

Vyšší stupeň zespolečenštění v oblasti rozdělování se bude projevovat i v dalších rozhodovacích procesech – při společném rozdělování a prodeji vyrobené produkce a celkových příjmů výrobního sdružení jako celku. I v této oblasti přestanou být jednotlivé podniky samostatnými výrobními jednotkami.

Všechny tyto procesy v oblasti řízení, plánování, výroby, rozdělování i směny, k nimž bude v rámci výrobních sdružení docházet, je možno chápat jako jednu z forem dalšího zespolečenšťování výroby a práce v zemědělství, jako jeden z projevů dalšího sbližování družstevních a státních podniků, družstevního a celospolečenského vlastnictví.

Koncentrace půdy, ostatních výrobních prostředků a zdrojů i pracovních sil v rámci nejnižších forem výrobních sdružení – kooperačních seskupení zemědělských podniků – je dostatečná a vyhovující na daném stupni rozvoje výrobních sil především pro základní obory rostlinné výroby. Tato forma sdružení zemědělských podniků však nevytváří dostatečný ekonomický prostor pro rozvoj všech odvětví zemědělské výroby na velkovýrobní základně. K tomu, aby bylo možno využívat nejnovějších poznatků vědy a techniky a organizovat výrobu na skutečné velkovýrobní základně ve všech odvětvích a oborech zemědělské výroby, je nutno koncentrovat prostředky a zdroje většího počtu zemědělských podniků, než je tomu dosud v rámci kooperačních seskupení. Kooperační seskupení a zeměděl-

ské podniky, které je vytvářejí, se pro tento účel budou sdružovat ještě do větších ekonomických a územních celků – v rámci kooperačních oblastí nebo kooperačních obvodů.

V rámci okresů se vytváří zpravidla několik kooperačních obvodů, které tvoří relativně samostatné územní celky a mají dostatečnou půdní a ekonomickou základnu pro velkovýrobu. Kooperační obvod jako vyšší forma výrobních sdružení podniků bude rovněž postupně přebírat za jednotlivé zemědělské podniky určité ekonomické funkce a rozhodování a řízení některých základních problémů v zemědělství se tak bude dostávat na vyšší úroveň. Základní funkcí oblastních výrobních sdružení má být rozhodování o investiční výstavbě, o jejím rozmístění a zabezpečení výstavby (především agrochemických podniků pro poskytování služeb pro rostlinnou výrobu, velkokapacitních objektů pro živočišnou výrobu, společné provádění investic do půdy, přidělování a rozmísťování strojů druhé generace atd.).

Nad nižším stupněm výrobních sdružení – kooperačními seskupeními – se tak budou vytvářet v rámci větších územních celků vyšší orgány hospodářského řízení, které budou postupně s rozšiřováním výrobní činnosti a výstavbou vlastních společných objektů získávat vlastní ekonomickou základnu.

Tím se bude zvyšovat jejich úloha v řízení a plánování zemědělské výroby a budou vykonávat za jednotlivé podniky řadu ekonomických funkcí.

ZÁVĚR

Na základě probíhajících procesů koncentrace, kooperace a specializace zemědělské výroby je možno udělat některé závěry o tendencích vývoje nadpodnikového řízení v zemědělství.

Další rozvoj koncentrace zemědělské výroby povede v budoucnu ke vzniku koncentrovaných a specializovaných zemědělských podniků, které budou mít dostatečný půdní fond a dostatečné množství finančních, materiálových a pracovních zdrojů, aby mohly zabezpečovat samostatně zavádění velkovýrobních forem hospodaření v základních odvětvích zemědělské výroby. Z ekonomického hlediska budou tyto jednotlivé zemědělské podniky do určité míry samostatnými výrobními jednotkami, zabezpečujícími z vlastních zdrojů úhradu výdajů spojených s rozšířenou reprodukcí na daném úseku výroby.

Tyto koncentrované zemědělské podniky však nebudou schopny samostatně zajistit komplexní řízení a plánování reprodukčního procesu vcelku a všestranné zavádění výsledků vědeckého pokroku ve všech odvětvích zemědělské výroby. Bude proto nutné, aby se vytvářela výrobní sdružení zemědělských podniků na vyšší úrovni.

Tyto vyšší články řízení – výrobní sdružení zemědělských podniků – by mohly přebírat postupně řadu funkcí v zabezpečování reprodukčního procesu včetně přerozdělování zdrojů mezi sdruženými podniky (podobně jako je tomu u výrobních hospodářských jednotek v průmyslu). Mohly by vznikat na základě dnes fungujících kooperačních seskupení pro společnou rostlinnou případně živočišnou výrobu a kooperačních obvodů vznikajících v jednotlivých okresech.

Tyto vyšší články řízení – výrobní sdružení zemědělských podniků – by mohly na širší základně zajišťovat rozvoj zemědělské výroby na velko-výrobní základně, plánovat a organizovat zemědělskou výrobu v rámci několika podniků, vystupovat jako představitelé podniků vůči vyšším plánovacím orgánům, vůči dodavatelům a odběratelům. V rámci výrobních sdružení by bylo možno zajišťovat přerozdělování části zdrojů mezi jednotlivými podniky, které bude nezbytné zejména s ohledem na postupující specializaci. Vytváření těchto vyšších článků v podobě sdružení několika podniků by umožnilo dosáhnout vyššího stupně zespolečenštění výroby a práce než je možno zajistit v jednotlivých zemědělských podnicích.

Na těchto principech budované vyšší články nadpodnikového řízení v zemědělství by měly přitom reálnou ekonomickou základnu, byly by orgány hospodářského řízení, rozvíjely by se na základě spolupráce a postupné integrace ekonomických činností jednotlivých zemědělských podniků. Rozvoj výrobních vztahů mezi podniky v rámci různých druhů výrobních sdružení a stupeň jejich vzájemného organizačního a ekonomického propojení a splynutí by závisel přitom především na úrovni rozvoje výrobních sil, na míře reálného zespolečenštění zemědělské výroby. U souladu se změnami v dělbě ekonomických funkcí v reprodukčním procesu a v dělbě rozhodovací pravomoci mezi jednotlivými články řízení výrobní základny by muselo dojít i ke změnám v ekonomické a právní subjektivitě.

Došlo dne 11. 4. 1975

Adresa autorky:

Ing. Jarmila Matoušková, CSc., Výzkumná sekce ekonomiky zemědělství, VŠE, Lazarská 8, 120 00 Praha 2

Společenský zájem na plánovitém a bezporuchovém rozvoji zemědělské výroby byl uplatněn při konstrukci platné soustavy ekonomických nástrojů plánovitého řízení respektováním charakteristických rysů zemědělské výroby, podmiňujících neplánovatelné produkční výkyvy a tím i výkyvy v úrovni důchodů zemědělských podniků.

Problematika účinnosti ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů není předmětem samostatného výzkumu v ČSSR ani v ostatních socialistických zemích. Pojišťovny a zajišťovny socialistických zemí si pravidelně vyměňují zkušenosti ze zemědělského pojištění, které využívají k racionalizaci prací a ke zvyšování ekonomické účinnosti pojištění.

Produkční pokles resp. nižší než plánovaný růst produkce ovlivňuje v zemědělských podnicích ve srovnání s předcházejícím rokem resp. plánem změnu výše a struktury vynaložených nákladů a jejich úhrady, efektivnost substituce živé práce prací zhmotnělou, efektivnost celé výroby aj.

Při produkčním poklesu se snižuje vliv daně z pozemků a diferenciálních příplatků na eliminování působení diferenciální renty, zejména v zemědělských podnicích hospodařících v nejhorších přírodních podmínkách.

Zemědělské pojištění zajišťuje v zemědělských podnicích v rozhodující míře plynulost reprodukčního procesu a jeho obnovu v plánovaném rozsahu i při výskytu živelních a jiných nepříznivých událostí.

S růstem plánované zemědělské produkce se každoročně zvyšuje objem prostředků přerozdělovaných prostřednictvím pojištění. V roce 1973 bylo přerozděleno prostřednictvím pojištění v rámci státních statků a družstev v ČSSR 1877 mil. Kčs a z ostatních druhů pojištění bylo do těchto podniků přerozděleno navíc 72 mil. Kčs (v letech 1971 a 1972 pak 435 mil. Kčs a 471 mil. Kčs). Výdaje spojené se správou pojištění a likvidací škod nebyly uhrazovány z pojistného placeného zemědělskými podniky.

Využívá se pojištění zákonné a smluvní. Zákonné (povinné) pojištění majetku poskytuje zemědělským podnikům pojistnou ochranu proti škodám způsobeným živelními událostmi na zemědělských plodinách, hospodářských zvířatech a na ostatním majetku. Uzavřením smluvního (dobrovolného) pojištění si mohou zemědělské podniky rozšířit rozsah pojistné ochrany.

Všechna rizika spojená se zemědělskou výrobou nelze pojistit. K úhradě nepojistitelných škod v rostlinné výrobě jsou určeny především prostřed-

ky fondu ke zmírnění nepojistitelných škod v rostlinné výrobě, které spravují národní ministerstva zemědělství a výživy. V ČSSR dosáhly vyčíslené nepojistitelné škody v rostlinné výrobě 1871 mil. Kčs v roce 1971 a v následujícím roce 1522 mil. Kčs. Na úhradu uvedených škod bylo vyplaceno zemědělským podnikům z fondu ke zmírnění nepojistitelných škod v rostlinné výrobě 410 mil. Kčs v roce 1971 a 395 mil. Kčs v roce 1972.

K překonávání důsledků nepojistitelných škod v živočišné výrobě není zřízen zvláštní fond, jeho funkci částečně nahrazují podpory a náhrady ze státního rozpočtu, poskytované při některých škodách vzniklých opatřeními proti nákazám a jiným hromadným onemocněním hospodářských zvířat, a subvence do provozu, poskytované při ozdravovacích akcích.

K úhradě části nepojistitelných škod a při neuzavření smluvního pojištění i škod způsobených riziky pojistitelnými jen smluvně jsou v zemědělství využívány podnikové rezervní fondy. Ke konci roku 1973 dosáhly v ČSSR rezervní fondy státních statků a družstev 8640 mil. Kčs a jejich dotace v uvedeném roce činila 709 mil. Kčs, tj. 37,8 % z pojistného zaplaceného zemědělskými podniky.

V současnosti rezervní fondy zemědělských podniků nevyjadřují jen výši zdrojů určených k eliminování důsledků nepředvídaných nepříznivých událostí v reprodukčním procesu, ale částečně slouží i ke krytí trvalé potřeby oběžných prostředků.

Z ekonomického hlediska je důležité, aby se podnikové a nadpodnikové rezervní fondy hromadily doplňovaly. Neúměrně vysoký stav podnikových rezervních fondů ve srovnání s rozsahem rizik, jejichž důsledky mají eliminovat, vede k vyčleňování ekonomicky neopodstatněně vysokého objemu hodnot z aktivní účasti na reprodukčním procesu zemědělských podniků. V současnosti jsou v zemědělských podnicích rezervní fondy rozloženy nerovnoměrně ve srovnání s riziky, jejichž důsledky mají eliminovat. Nerovnoměrně jsou rezervní fondy rozloženy jak mezi sektory celkem, tak také mezi zemědělskými podniky hospodařícími v různých přírodních podmínkách a mezi zemědělskými podniky s různou ekonomickou úrovní hospodaření.

Nepříznivé důsledky produkčních výkyvů a ostatních škod na majetku částečně snižovala pohyblivá složka zemědělské daně (od roku 1975 bude daň ze zisku účinnější) a poskytování stabilizačních dotací. Případný nedostatek finančních prostředků mohou zemědělské podniky překlenout i čerpáním úvěrů.

Finanční prostředky získané z pojistných náhrad, z příspěvků ze státního rozpočtu, čerpané z podnikových rezervních fondů aj., využívají zemědělské podniky pro zajišťování osobní spotřeby pracovníků a pro obnovu hmotných prvků výrobního procesu v plánovaném rozsahu.

Nadpodnikové rezervy finanční a hmotné nejsou v současnosti vzájemně propojeny. I při dostatku finančních prostředků mají zemědělské podniky omezenou možnost obnovení některých hmotných prvků výrobního procesu v plánovaném rozsahu. Ke zvýšení významu rezerv v zemědělství by přispěla částečná propojenost nadpodnikových finančních a hmotných rezervních fondů (předpokladem je doplnění nadpodnikových hmotných rezerv).

Pro zajišťování plynulosti reprodukčního procesu zemědělských podniků je nejvýznamnější eliminování škod způsobených na zemědělských plodinách a hospodářských zvířatech. Zdroje prostředků, ze kterých se uhrazují škody způsobené ve výrobě, struktura prostředků a podíl na úhradě škody se podstatně odlišuje v rostlinné a v živočišné výrobě.

UHRADA ŠKOD ZPŮSOBENÝCH ZEMĚDĚLSKÝM PODNIKŮM NA ROSTLINNÉ PRODUKCI

Prostřednictvím pojištění zemědělských plodin je zemědělským podnikům uhrazována podstatná část škod způsobených na rostlinné produkci.

V zákonném i smluvním pojištění mají zemědělské podniky pojištěno plánované množství sklizně jednotlivých druhů plodin, oceněné cenou, kterou si určí v rozmezí platných nákupních cen, a zvolenou nákupní cenu zvyšují podniky o všechny případné příplatky (vč. diferenciálních) platné v době zjišťování podkladů pro výpočet pojistného.

Za poskytovanou pojistnou ochranu platí zemědělské podniky pojistné, které je stanoveno v procentech z ceny pojištěné produkce. Pojistné sazby jsou diferencované podle jednotlivých druhů resp. skupin plodin. V zákonném pojištění platí v současnosti 12 pojistných sazeb, které se pohybují v rozmezí 1 % (trvalé travní porosty) až 15 % (tabák).

S rostlinnou výrobou v SSR je v průměru spojena vyšší rizikovitost než v ČSR. Zemědělské podniky v SSR nemají vyšší výdaje se zajišťováním pojistné ochrany, neboť v obou republikách jsou shodné pojistné sazby za zákonné a smluvní pojištění zemědělských plodin. Státní pojišťovny v obou republikách jsou samostatné právní subjekty a jejich hospodářské výsledky se vzájemně neovlivňují.

V případě poškození nebo zničení zemědělské plodiny pojistnou událostí poskytuje pojišťovna zemědělským podnikům pojistnou náhradu za předpokladu, že rozsah poškozené plodiny na pozemku souvisle osázeném nebo osetém stejným druhem plodiny dosáhne alespoň 10 %.

Výše pojistných náhrad u jednotlivých plodin není ovlivněna rozdíly mezi plánovanou a očekávanou sklizní v daném roce.

Pojistná náhrada odpovídá v zásadě výši tržeb včetně všech příplatků, které by zemědělský podnik docílil za předpokladu splnění plánovaného výnosu plodiny, její kvality, případně i plánovaného období prodeje. U plodin, které se spotřebovávají dále v podniku jako meziprodukt (část nebo celá produkce), odpovídá pojistná náhrada v zásadě prostředkům, které by podnik získal jejich prodejem.

Při výpočtu náhrady škody pojišťovna odečítá náklady, které podnik nevynaložil v důsledku poškození resp. zničení plodiny již v průběhu vegetace, a rovněž případný výnos náhradní plodiny (snížený o náklady na vypěstování).

Stanovování pojistného a výpočet pojistných náhrad za škody je shodný v zákonném i smluvním pojištění.

Důsledky škod způsobených na zemědělských plodinách nepojistitelnými riziky, např. suchem, nadměrnými dešti, teplotními výkyvy, škůdci a chorobami, napomáhají zemědělským podnikům odstraňovat příspěvky poskytované z fondu ke zmírnění nepojistitelných škod v rostlinné výrobě.

Přiznání příspěvku předchází zjištění a vyčíslení výše nepojistitelné škody, kterou na základě dohody a pokynů národních ministerstev zemědělství a výživy provádějí pracovníci pojišťovny. Postup při vyčíslování nepojistitelné škody je obdobný jako u škod pojistitelných.

Po předchozím posouzení důchodové situace může být příspěvek přiznán jen podnikům, u kterých docílená rostlinná produkce zvýšená o pojistné náhrady za škody na zemědělských plodinách je nižší než plánovaná rostlinná produkce o 10 %, resp. 15 % (podle výměry podniků) a od roku 1973 o 5 % u podniků s nárokem na diferenciální příplatky. Podle důchodové situace podniků a stavu prostředků ve fondu se přiznávají i mimořádné příspěvky při nižším nesplnění plánované rostlinné produkce než je stanoveno směrnici pro poskytování příspěvků.

Příspěvek může být poskytnut až do výše nesplnění plánované rostlinné produkce. Od roku 1973 se poskytuje příspěvek na úhradu nepojistitelných škod výhradně u plodin podléhajících zákonnému pojištění, nevztahuje se tedy na nepojistitelné škody na ovoci.

K řešení důsledků škod způsobených v rostlinné výrobě zemědělských podniků přispívá rovněž poskytování stabilizačních dotací.

Z uvedeného vyplývá, že podnikové rezervní fondy, případně i provozní úvěry mají v zásadě napomáhat řešení nepříznivých důsledků vznikajících v souvislosti s nesplněním plánované rostlinné produkce maximálně o 5 % u podniků s nárokem na diferenciální příplatky a v ostatních podnicích o 10 %, resp. o 15 %.

Zajištění plynulosti reprodukčního procesu zemědělských podniků dosahuje v Československu takového stupně, že zemědělské podniky nemohou mít v zásadě těžkosti z nedostatku finančních prostředků při produkčních výkyvech v rostlinné produkci jakéhokoliv rozsahu.

Dobré zkušenosti a vysoká účinnost vybraných ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků škod způsobených na rostlinné produkci zemědělských podniků neznámá, že stávající způsob plně vyhovuje a může být beze změn využíván v dalším období.

Změny probíhající v rostlinné výrobě zemědělských podniků v posledních letech, zejména růst koncentrace a intenzity výroby, změny výrobní struktury, vyvolávají při stávajícím způsobu eliminování důsledku škod způsobených v rostlinné výrobě některé negativní průvodní jevy a jejich postupné narůstání.

1. Pojištění zemědělských plodin částečně přispívá k zesilování nežádoucí důchodové diferenciace mezi podniky hospodařícími v různých přírodních podmínkách a rovněž mezi podniky s různou ekonomickou úrovní hospodaření.

Pro výpočet pojistného za pojištění jednotlivých druhů resp. skupin plodin byly pevně stanoveny jednotné pojistné sazby na základě průměrné rizikovosti spojené s jejich pěstováním. Podle docíleného škodního průměru nejsou pojistné sazby v pravidelných časových intervalech revidovány.

Při stávajícím způsobu vyměřování pojistného se přihlíží jen k ceně pojišťované plánované produkce, nepřihlíží se k případné různé rizikovosti spojené s vyrobením stejného objemu produkce dané plodiny. S růstem hektarových výnosů plodin a také průměrné kvality plodin se zvyšuje rizikovost výroby.

Nejvyšší hektarové výnosy jsou u rozhodujícího počtu zemědělských plodin docilovány v zemědělských podnicích hospodařících v příznivějších přírodních podmínkách a v zemědělských podnicích s vyšší úrovní hospodaření. Za stejný rozsah pojištěných rizik v rostlinné výrobě platí uvedené podniky v průměru nižší pojistné než ostatní zemědělské podniky, tj. podniky hospodařící v horších přírodních podmínkách a podniky s nižší ekonomickou úrovní hospodaření.

Nesoulad mezi placeným pojistným a rozsahem pojištěných rizik v zemědělských podnicích hospodařících v různých přírodních podmínkách dále zesiluje rozdílná (v horších přírodních podmínkách v průměru nižší) četnost a intenzita výskytu živelních pohrom — rizik krytých zákonným pojištěním.

Pojistné sazby stanovené na základě průměrné rizikovosti spojené s pěstováním jednotlivých druhů plodin v předcházejícím období brzy neodpovídají změněným podmínkám ve výrobě a pojištění některých plodin se stává pro pojišťovnu pasivním.

Samotnou skutečnost, že se prostřednictvím pojištění některých plodin, resp. všech plodin přerozdělují do zemědělství dodatečné prostředky nelze považovat jednoznačně za negativní. Např. v období zakládání družstev bylo přerozdělování dodatečných prostředků do zemědělství prostřednictvím pojištění jedním z významných činitelů, podporujících rozvoj výrobních sil a rozvíjení a upevňování socialistických výrobních vztahů v zemědělství. Negativním průvodním jevem současného přerozdělování prostředků v rámci zemědělských podniků a dodatečných prostředků prostřednictvím pojištění je zesilování nežádoucí důchodové diferenciace mezi zemědělskými podniky.

2. Pojištění zemědělských plodin ovlivňuje rozhodování zemědělských podniků při plánování výrobních úkolů, neboť plánované výrobní úkoly jsou nejen podkladem k vyměřování pojistného, ale současně jsou podkladem k likvidaci škod pojistitelných i nepojistitelných.

V socialistických zemích jedině v Československu se pojišťuje zemědělským podnikům plánovaná produkce u jednotlivých plodin, v ostatních zemích buď očekávaná sklizeň, průměrná produkce docílená za posledních 5 let, nebo je plnění jinak omezeno.

Nesoulad mezi pojistným a pojištěnými riziky u některých plodin ovlivňuje výši výrobních úkolů plánovaných podniky. Nízké pojistné ve srovnání s pojištěnými riziky podporuje zejména u vysokorizikových plodin zvyšování výrobních úkolů (např. u raných brambor, vinných hroznů) a naopak vyšší pojistné ve srovnání s pojištěnými riziky ovlivňuje plánování nízkých výrobních úkolů, což se nejvíce projevuje u trvalých travních porostů. (Produkce trvalých travních porostů se v některých socialistických zemích vůbec nepojišťuje, např. v SSSR, BLR a RLR.)

Využívání některých nepřesností v pojistných sazbách při plánování výrobních úkolů podniky umožňují předpisy v zemědělském pojištění. U jednotlivých druhů pěstovaných plodin nejsou pro účely pojištění stanoveny ani celostátně minimální a maximální plánovatelné hektarové výnosy u jednotlivých druhů plodin nebo jiné omezení, např. docílení průměrné hektarové výnosy za určité období, a pojištěnou cenu si zemědělský podnik určuje v rozmezí platné nákupní ceny — rovněž bez omezení.

Nesoulad mezi výší pojistného a rozsahem pojištěných rizik se v současnosti dotýká u některých plodin i jejich cenové tvorby.

3. V pojištění zemědělských plodin jsou v některých případech stanoveny stejné pojistné sazby pro zemědělské podniky i s výrazně rozdílným rozsahem pojištěných rizik.

Např. v zákonném pojištění je uplatněna stejná pojistná sazba za pojištění raných a pozdních brambor.

Podle stejné pojistné sazby se stanovuje pojistné za zákonné pojištění zeleniny pěstované pod sklem a pěstované volně venku.

Obdobný nesoulad mezi výší pojistného a pojištěnými riziky jako u zeleniny je i ve smluvním pojištění květin (pěstovaných pod sklem a venku) a je hlavní příčinou nepojišťování květin pěstovaných ve sklenících.

4. Pojišťování plodin proti škodám způsobeným i riziky obtížně zjištěnými způsobuje těžkosti v provozu pojištění.

Jak z hlediska pojišťovaných zemědělských podniků, tak také z hlediska práce pojišťovny je vhodné místo rizika vymrznutí pojišťovat soubor rizik, jež jsou spojena s přezimováním ozimých obilnin, ozimé řepky a především podsevů víceletých píceň.

5. V pojištění plodin je velmi naléhavé řešení otázky rozšíření pojistné ochrany u ovoce (rovněž v souvislosti se společenskou potřebou podpořit růst této produkce).

Na rozdíl od rozsáhlé pojistné ochrany ostatních plodin je pojistná ochrana proti škodám na ovoci velmi omezená. Výhradně smluvně si mohou zemědělské podniky pojistit produkci ovoce proti škodám způsobeným krupobitím. Úpravou směrnic pro poskytování příspěvků z fondu ke zmírnění nepojistitelných škod v rostlinné výrobě ztratily zemědělské podniky od roku 1973 možnost získat příspěvek z tohoto fondu na úhradu nepojistitelných škod způsobených na ovoci.

Předpoklady pro rozšíření pojistné ochrany produkce ovoce jsou v rámci smluvního pojištění velmi omezené. Škody způsobené jednotlivými riziky na ovoci jsou těžko zjištělné, nejschůdnějším řešením se jeví komplexní pojištění ovoce proti škodám způsobeným živelními událostmi, resp. i škůdci. Pojistné za smluvní komplexní pojištění by bylo pro zemědělské podniky velmi vysoké vzhledem k vysoké rizikovosti spojené s pěstováním ovoce. V zákonném pojištění by se pojistné snížilo vzhledem k rozšíření pojišťovaného souboru. Případná úprava pojištění by měla zajistit zemědělským podnikům pěstujícím ovoce zvýšení pojistné ochrany na úroveň poskytovanou u zemědělských plodin.

6. Výši vyplacených pojistných náhrad ovlivňuje odečítání nákladů, které zemědělské podniky nevynaložily v souvislosti s poškozením nebo zničením porostu pěstované plodiny v průběhu vegetace.

Na základě šetření v malém počtu podniků stanovila pojišťovna průměrnou výši „nevynaložených“ nákladů u jednotlivých plodin v členění podle hlavních fází vegetace, ve kterých došlo k pojistné události. Stanovené průměrné „nevynaložené“ náklady nejsou diferencované pro družstva a státní statky. Pojišťovna tyto náklady upřesňuje sporadicky po delším časovém období, což je další příčinou, že výše pojistného neodpovídá výši pojišťovaných rizik u jednotlivých plodin a také jednotlivých pojištěných podniků v krátkém období po provedených úpravách sazeb pojistného.

7. Pojistné náhrady za škody na zemědělských plodinách poskytuje pojišťovna jen v případě, že rozsah poškození porostu na pozemku souvisle osázeném nebo osetém stejným druhem plodiny přesáhne 10 %. S růstem koncentrace výroby se zvyšuje průměrná spoluúčast zemědělských podniků na škodě a v některých případech tato skutečnost ovlivňuje rozhodování podniků při zvyšování výměry honů.

8. Vypracování podkladů pro přiznání příspěvků na úhradu nepojistitelných škod v rostlinné výrobě je pracovní velmi náročné a podstatně nepřispívá ke zvýšení objektivity při poskytování příspěvků. Zjišťují a vypočítávají se všechny nepojistitelné škody ohlášené zemědělskými podniky a příspěvky uhrazují jen část těchto škod, např. v letech 1970–1972 v průměru ČSSR 29,6 % z vyčíslených nepojistitelných škod.

Rozhodující pro poskytnutí příspěvku z fondu je výše nesplnění plánované rostlinné produkce. Nesplnění se posuzuje na základě očekávaného plnění a dodatečně upřesnění poskytnutých příspěvků podle skutečně docílené produkce a důchodové situace se neprovádí.

K těmto skutečnostem je potřebné přihlížet při určování výše spoluúčasti zemědělských podniků na škodách způsobených v rostlinné výrobě, aby byla vytvořena dostatečná zainteresovanost zemědělských podniků na zábraně škod a celkové náhrady škod případně nepřesáhly způsobenou škodu.

ÚHRADA ŠKOD ZPŮSOBENÝCH ZEMĚDĚLSKÝM PODNIKŮM NA ŽIVOČIŠNÉ PRODUKCI

Ve srovnání s pojištěním zemědělských plodin je rozsah pojistné ochrany hospodářských zvířat nižší, zejména v zákonném pojištění. Zákonným pojištěním jsou zemědělské podniky chráněny proti škodám na zvířatech způsobeným živelními pohromami, tedy proti nepodstatnému rozsahu rizik. Základní rizika spojená se živočišnou výrobou lze pojistit jen smluvně. Pojistná ochrana se vztahuje na škody způsobené na zvířatech, ne na celé plánované živočišné produkci.

U sektorů se podstatně odlišuje rozsah pojistné ochrany poskytované pojištěním hospodářských zvířat. Rozsah sjednávaného smluvního pojištění zvířat je na státních statcích v průměru podstatně nižší než ve družstvech.

Základem pro výměření pojistného za zákonné pojištění hospodářských zvířat a za smluvní pojištění hromadných škod na zvířatech (nebezpečných nákaz) je plánovaná hrubá živočišná produkce oceněná stálými cenami. Pojistná sazba za zákonné pojištění nepřihlíží ke struktuře chovaných zvířat, je jednotná a činí 0,12 %. S výjimkou specializovaných chovů ryb a kožešinových zvířat je v ČSR rovněž jednotná pojistná sazba ve smluvním pojištění pro případ hromadných škod na zvířatech 1,1 %; v SSR jsou sazby diferencované s přihlédnutím k podílu produkce drůbeže z hrubé živočišné produkce.

V ostatních druzích smluvního pojištění jsou pojistné sazby diferencované podle druhů zvířat, užitkovosti, chovného zaměření a pracovního využití. Pojistné je stanoveno v Kčs za 1 kus zvířat nebo jsou pojistné sazby stanoveny v procentech z pojistných částek (pojištěných cen zvířat).

V zákonném pojištění mají zemědělské podniky pojištěna hospodářská zvířata v ceně, kterou měla bezprostředně před pojistnou událostí. Pojistná náhrada se snižuje o případnou cenu zbytků a poskytuje se za předpokladu, že škoda na hospodářských zvířatech vzniklá z téže pojistné události nebo v přímé souvislosti s ní přesáhne 1000 Kčs.

Dobrovolné pojištění hospodářských zvířat se sjednává na prodejní cenu zvířat, tj. na cenu, za kterou lze nakoupit zvířata téhož druhu a kvality. Pouze u koní a býků se zvířata pojišťují na předem stanovenou pojistnou částku.

Za příznivý škodní průběh ve smluvním pojištění zvířat poskytuje pojišťovna zemědělským podnikům slevy (bonifikace) z pojistného odstupňované v rozpětí 10–60 % z přijatého pojistného.

V živočišné výrobě se nezjišťuje výše nepojistitelných škod. Podpory a náhrady ze státního rozpočtu poskytované při některých opatřeních proti nákazám a jiným hromadným onemocněním napomáhají řešit důsledky nepojistitelných škod v živočišné výrobě.

Význam podnikových rezervních fondů na překonávání důsledků škod je v průměru vyšší v živočišné výrobě než v rostlinné výrobě, v průměru sektorů pak na státních statcích ve srovnání s družstvy. U některých státních statků je vysoká závislost na státním rozpočtu při eliminování škod v živočišné výrobě, neboť nízkému rozsahu uzavřeného smluvního pojištění zvířat neodpovídá výše rezervních fondů.

Prohlubování specializace některých zemědělských podniků na živočišnou výrobu, změny v živočišné výrobě, její koncentraci, intenzitě, ve výrobních technologiích aj. vyžadují odpovídající úpravy v hlavních ekonomických nástrojích určených k eliminování důsledků škod v živočišné výrobě, aby se ekonomická účinnost těchto nástrojů neoslabovala, ale dále zvyšovala.

1. Odklon od univerzální výrobní struktury v zemědělských podnicích, vyčleňování odvětví živočišné výroby, jež nejsou spjata s hospodařením na půdě, do samostatných podniků zvyšují aktuálnost potřeby řešení rozšíření rozsahu pojistné ochrany poskytované zemědělským podnikům zákonným pojištěním hospodářských zvířat na úroveň srovnatelnou s pojistnou ochranou poskytovanou zákonným pojištěním zemědělských plodin. Úprava by současně vytvořila předpoklady pro sjednocení rozsahu pojistné ochrany poskytované pojištěním hospodářských zvířat jednotlivým sektorům.

2. V zákonném pojištění hospodářských zvířat a ve smluvním pojištění hromadných škod na zvířatech neodpovídá u některých druhů zvířat výše pojistného rozsahu pojištěných rizik. K zesílení odklonu pojistného přispěla úprava pojistného základu od roku 1970*). Pojistné se přestalo vyměřovat z úhrnné ceny pojišťovaných hospodářských zvířat a začalo se vyměřovat z plánované hrubé živočišné produkce oceněné ve stálých cenách. Úpravou pojistného základu se podstatně nezměnila celková výše přijatého pojistného pojišťovnou z uvedených druhů pojištění, ale v některých případech došlo k podstatným změnám ve výši pojistného placeného jednotlivými zemědělskými podniky.

*) vyhláška ministerstva financí ČSR 166/1969 Sb. a ministerstva financí SSR 184/1969 Sb.

V uvedených druzích pojištění se vztahuje pojistná ochrana jen na škody způsobené na samotných zvířatech. Cena jednotlivých druhů hospodářských zvířat, kterou pojišťovna při pojistné události zemědělským podnikům uhrazuje, není u jednotlivých druhů zvířat totožná s plánovanou produkcí od těchto zvířat a jsou výrazné rozdíly mezi některými druhy chovaných zvířat.

Nesoulad mezi výší pojistného a rozsahem pojištěných rizik u hospodářských zvířat v jednotlivých podnicích zesiluje jednotná (nediferencovaná) pojistná sazba v zákonném pojištění a s výjimkou malého podílu z pojištěných zvířat také jednotná pojistná sazba za smluvní pojištění hromadných škod na zvířatech.

Rizikovitost spojená s chovem jednotlivých druhů zvířat je různá a odlišuje se také struktura chovaných hospodářských zvířat v jednotlivých podnicích. S prohlubující se specializací v živočišné výrobě zemědělských podniků dochází mezi podniky současně k prohlubování rozdílů v průměrné rizikovitosti spojené s chovem hospodářských zvířat.

Ekonomicky nezdůvodnitelné jsou v současnosti také některé pojistné sazby ve smluvním pojištění jednotlivých škod na zvířatech a v krátkodobém smluvním pojištění zvířat.

3. Příspěvky ze státního rozpočtu poskytované zemědělským podnikům na odstraňování škod způsobených v živočišné výrobě, např. nebezpečnou nákazou, jsou využívány k odstraňování nepojistitelných i pojistitelných škod, proto v některých případech oslabují zájem zemědělských podniků na uzavírání smluvního pojištění zvířat. V jednotlivých územních celcích se odlišuje výše příspěvků z rozpočtů národních výborů, jakož i podmínky, za kterých se zemědělským podnikům poskytují.

NAMETY NA ÚPRAVU EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ ELIMINUJÍCÍCH DŮSLEDKY ŠKOD ZPŮSOBENÝCH NA ROSTLINNÉ PRODUKCI

Zvýšení účinnosti ekonomických nástrojů při úhradě škod způsobených zemědělským podnikům na rostlinné produkci vyžaduje především další zvyšování ekonomické účinnosti pojištění zemědělských plodin.

Nejnáléhavější a současně nejsložitější je provedení úprav v pojištění plodin, které by přispívaly k vytváření obdobného vztahu mezi pojistným a pojistnými náhradami v jednotlivých zemědělských podnicích za delší časové období, bez ohledu na strukturu a intenzitu pěstovaných plodin, zda podniky hospodaří v příznivějších nebo v horších přírodních podmínkách, jestli se jedná o podniky s vyšší nebo nižší úrovní hospodaření apod.

Zvýšení souladu mezi placeným pojistným a poskytovanými pojistnými náhradami jednotlivým zemědělským podnikům může zajistit úprava konstrukce pojistných sazeb, např. stanovení diferencovaných pojistných sazeb na 1 ha zemědělské půdy podle intenzity rostlinné výroby s přihlédnutím ke struktuře pěstovaných plodin, resp. jen k podílu vysokorizikových plodin. Taková úprava by současně vytvořila předpoklady pro zjednodušení výměřování pojistného za pojištění plodin a revidování pojistných sazeb by bylo potřebné až po delším časovém období.

Při ponechání diferencovaných pojistných sazeb podle plodin resp. skupin plodin je potřebné nejdříve revidovat seskupení plodin do skupin

na základě přibližně stejné rizikovosti spojené s jejich pěstováním, potom upravit pojistné sazby podle docilovaného škodního průběhu u jednotlivých plodin a výše nákladů pojišťovny na provoz a správu pojištění. Různou rizikovost spojenou s různou výší docilovaných hektarových výnosů a pojišťovaných cen respektovat buď další diferenciací pojistných sazeb, nebo při ponechání jednotné pojistné sazby pro jednotlivé druhy plodin revidovat pojistné sazby pro jednotlivé podniky po uplynutí delšího časového období (např. pětiletky) podle docileného škodního průběhu. Podnikům s nadprůměrně příznivým škodním průběhem pro příští období pojistné sazby snížit, podnikům s nepříznivým škodním průběhem pojistné sazby zvýšit.

Případné zavedení komplexního pojištění produkce zemědělských plodin by vytvořilo předpoklady pro zajišťování souladu mezi placeným pojistným a rozsahem pojišťovaných rizik jednotlivým podnikům, při výrazné racionalizaci prací spojených především se stanovováním pojistného a likvidací škod za současného zvýšení objektivitu těchto prací.

V předpisech o zemědělském pojištění je potřebné přesněji vymezit zemědělským podnikům volbu pojišťovaných cen a hektarových výnosů u jednotlivých plodin v zásadě reálnými předpoklady jednotlivých podniků, např. průměrnými docilovanými výsledky v předcházejících letech, resp. výsledky docilovanými podniky v obdobných přírodních podmínkách.

V souladu s potřebami zemědělských podniků a současně také s požadavky na efektivní poskytování služeb pojišťovnou bude vhodné stanovit v peněžním vyjádření nejnižší rozsah škod na zemědělských plodinách, který je předmětem pojistných náhrad, místo dosavadního vyjádření v procentech poškozeného porostu.

Ke zvýšení objektivitu při výpočtu náhrad škod na zemědělských plodinách je možno přispět stanovením a úpravou výše „nevynaložených“ nákladů na poškozených resp. zničených zemědělských plodinách na základě vlastních nákladů zjišťovaných v celostátně sledovaném souboru JZD.

V souvislosti s rozšiřováním výměry intenzívně pěstovaných ovocných sadů a současně s výraznější specializací vybraných zemědělských podniků na produkci ovoce se projevuje naléhavá potřeba rozpracování a zavedení pojistné ochrany proti škodám způsobeným na ovoci v rozsahu obdobném jako u zemědělských plodin.

Navrhujeme zvážit možnost obnovení příspěvku z fondu na nepojistitelné škody způsobené na ovoci, alespoň do rozšíření stávající pojistné ochrany ovoce a také tímto způsobem podpořit zájem zemědělských podniků na zvyšování produkce ovoce.

Pracovně náročné podklady pro přiznání příspěvku z fondu ke zmírnění nepojistitelných škod v rostlinné výrobě by bylo vhodné zjednodušit. Podklady zpracovávané pojišťovnou zajišťují především přehled o rozsahu, místě výskytu a příčinách škod na jednotlivých plodinách resp. skupinách plodin, méně již zajišťují zvýšení objektivitu při přiznávání příspěvku z fondu. Převážný rozsah nepojistitelných škod není předmětem úhrady.

Vzhledem k účelovému určení prostředků fondu a ke způsobu zjišťování rozsahu nesplnění plánované rostlinné produkce bude vhodné zvážit zkušenosti a případně revidovat snížení hranice pro možnost získání příspěvku u zemědělských podniků s nárokem na diferenciální příplatky.

NÁMĚTY NA ÚPRAVU EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ ELIMINUJÍCÍCH DŮSLEDKY ŠKOD ZPŮSOBENÝCH NA ŽIVOČIŠNÉ PRODUKCI

Pro zajištění plynulosti reprodukčního procesu v živočišné výrobě je naléhavé rozšíření pojistné ochrany poskytované zákonným pojištěním zvířat v zásadě o riziko nebezpečných nákaz (hromadných škod na zvířatech), dosud pojišťované ve smluvním pojištění.

Jedním ze základních předpokladů pro provedení úpravy je vypracování návrhu na nový způsob stanovování pojistného, aby se vytvořil soulad mezi výší pojistného a rozsahem rizik krytých zákonným pojištěním u jednotlivých druhů zvířat a také v jednotlivých podnicích. Je potřebná úprava pojistného základu i pojistné sazby. Místo stanovování pojistného z plánované hrubé živočišné produkce obnovit stanovování pojistného z ceny zvířat a pojistné sazby diferencovat podle jednotlivých druhů resp. skupin zvířat, s jejichž chovem je spojena přibližně stejná rizikovost.

Se změnami v koncentraci živočišné výroby, ve využívaných technologiích, v užitečnosti zvířat aj. se mění stupeň rizikovosti spojený s chovem jednotlivých druhů zvířat. Je potřebné revidování výše pojistného ve smluvním pojištění zvířat podle škodního průběhu docilovaného u jednotlivých druhů zvířat.

S rozšiřováním výrobního zaměření některých zemědělských podniků na živočišnou výrobu se stává aktuálním postupné sblížování účinnosti příspěvků ze státního rozpočtu na eliminování nepojistitelných škod v obou hlavních odvětvích zemědělské výroby.

Od 1. ledna 1976 vstoupila v platnost úprava rozsahu a podmínek zákonného pojištění socialistických zemědělských organizací v ČSSR.

V ČSR byla novelizována vyhláška ministerstva financí ČSR č. 166/1969 Sb. ve znění vyhlášky č. 141/1970 Sb. vyhláškou ministerstva financí ČSR č. 161/1975 Sb.

SOUHRN

Soustava ekonomických nástrojů plánovitého řízení zajišťuje v zemědělských podnicích plynulost reprodukčního procesu a jeho obnovu v plánovaném rozsahu i v obdobích produkčních výkyvů.

Další zvýšení účinnosti ekonomických nástrojů na eliminování důsledků škod způsobených na zemědělské produkci vyžaduje především zvyšování ekonomické účinnosti zemědělského pojištění.

Nejnáléhavější a současně nejsložitější je provedení úprav v pojištění, které by přispívaly k vytváření obdobného vztahu mezi pojistným a pojistnými náhradami v jednotlivých zemědělských podnicích za delší časové období. Potřebné je rozšiřování pojistné ochrany podle měnících se potřeb zemědělských podniků.

Aktuální je také postupné sblížování účinnosti příspěvků ze státního rozpočtu na eliminování nepojistitelných škod u obou hlavních odvětví zemědělské výroby.

Došlo dne 13. 6. 1975

Adresa autorky:

Ing. Alena Z á b r a n s k á, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Mánesova 75, 120 58 Praha 2

obsahuje tyto práce:

Neuman J., Škopek S.: Výrobní proces v rostlinné výrobě a jeho změny vyvolané novými technologiemi

Burian J.: K využívání normativů v plánování zisku

Bruncvík J., Šleisová J.: Ekonomické hodnocení vývoje potřeby krmiv a jejich vliv na utváření efektů docilovaných v zemědělství

Šimek J.: Příspěvek k řešení způsobu hospodaření v „extrémně suchých“ oblastech Severočeského kraje

Špyrka M., Zoborský I., Hajnal J.: Ekonomika výroby ovocia v SSR

Recenze

Kochlíková B.: Prognózy rozvoje zemědělsko-průmyslového komplexu

Příloha

Statistické přehledy o čs. a zahraničním zemědělství (Zemědělství ČSSR ve srovnání s ostatními evropskými členskými zeměmi RVHP — Rozvoj investiční výstavby v zemědělství a výstavby zemědělských meliorací v 5. pětiletce)

Zemědělská ekonomika č. 2/1976 stojí 10,— Kčs. Objednávky přijímá Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Slezská 7, 120 56 Praha 2 a Poštovní novinová služba, Jindřišská 14, 110 00 Praha 1.

V ekonomické literatuře se setkáváme často s problémem, zda je možné vystihnout výsledky hospodaření zemědělských podniků jedním ukazatelem. V této stati je učiněn pokus o výpočet jednotného ukazatele hlavních výsledků hospodaření v zemědělství.

EKONOMICKÝ CÍL HOSPODARENÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ

Zemědělský podnik plní v zásadě dva hlavní cíle:

a) Cíl technický, naturální, jenž spočívá v dosažení plánovaného objemu zemědělských výrobků v požadované skladbě sortimentu. Ve vědě i v nauce, podávající doporučení a zásady jednání zemědělské praxi, zabývá se tímto cílem podniku nauka o rostlinné a živočišné výrobě, skladbou výrobních odvětví nauka o organizaci podniku.

b) Cílem ekonomickým, jak jej definuje politická ekonomie socialismu a rozpracovává nauka o zemědělské ekonomice, je plánovaná rozšířená socialistická reprodukce, jejímiž hlavními složkami jsou rentabilita, produktivita práce, intenzita (vedle požadavku stálého nekolísavého ekonomického růstu podniků a reprodukce výrobních sil a vztahů).

V širším slova smyslu vyjadřuje uvedené tři hlavní složky ekonomická efektivnost, v užším pojetí rozumíme ekonomickou efektivností poměr hrubé produkce k vlastním nákladům, tedy poměr output : input.

Tři hlavní složky výsledků hospodaření vyjadřují zájem podnikový i zájem společenský. Vyšší rentabilita a tím i vyšší důchodovost stupňuje životní úroveň pracovníků a jejich kupní sílu na vnitřním trhu průmyslových výrobků jak pro spotřebu výrobní, tak i osobní.

Stupňovaná intenzita zlepšuje bilanci potravin a zemědělských surovin v zájmu národního hospodářství a je současně důležitým předpokladem vyšší rentability a důchodovosti v podniku.

Vyšší produktivita práce vede k snižování vlastních nákladů a má mimořádný význam společenský.

Úloha řízení podniků spočívá v tom, aby v dialektické jednotě uskutečňovala proporcionální růst všech tří složek ekonomického cíle všech tří hlavních ukazatelů. Skutečnost, že v ekonomice se odděleně analyzují a zkoumají vlivy na jejich zvyšování, neznamená však, že je racionální je v praxi také izolovaně uskutečňovat. Třeba stále brát v úvahu, že zvyšování

vání intenzity nelze uskutečňovat bez zřetele na rentabilitu, že vzestup produktivity práce má být sledován nejen zvyšováním plochy zemědělské půdy na 1 zemědělského pracovníka, ale především zvyšováním intenzity; že vyšší rentabilita na základě snižování produkce je nežádoucí.

Cesta k účinnému a trvalému růstu zemědělské produkce počíná vypracováním vědecky odůvodněné soustavy hospodaření a racionálního řízení v podnicích, aby byl zajištěn proporcionální růst tří ukazatelů výsledků hospodaření. Ekonomický výsledek socialistického zemědělského podniku nelze vystihnout jen jedním ukazatelem, nýbrž všemi třemi. Vzniká problém metody, jak tyto ukazatele sloučit, vyjádřit jedním – jednotným – ukazatelem výsledků hospodaření podniku.

VÝPOČET JEDNOTNÉHO UKAZATELE VÝSLEDKŮ HOSPODAŘENÍ

Pouhý součet čísel ukazatelů rentability, produktivity práce a intenzity je neproveditelný, neboť čísla jsou nesouměřitelná. Míra rentability je uváděna v procentech, stupeň intenzity v Kčs na 1 ha, produktivita práce v korunách hrubé zemědělské produkce, připadající na 1 pracovníka činného v zemědělství.

Jen použitím indexní metody ať při komparaci vertikální (v časové řadě), nebo horizontální lze dospět k jednotnému ukazateli výsledků hospodaření (JUVH). Při vertikálním srovnání je použito výsledků hospodaření jednoho nebo více podniků za více let. Základem výpočtu indexů jsou buď čísla prvního roku, nebo průměr dat celé časové řady; výsledek vyjadřujeme nikoli v procentech, ale v dílech jednotky. Při horizontálním srovnávání jsou vzata za základ průměrná čísla celého číselného souboru tří ukazatelů. Jako ukazatele rentability jsme použili důchodovost (hrubý důchod v Kčs na 1 ha), neboť míra rentability by mohla být v některých výjimečných případech i záporná, což by znesnadnilo výpočet jednotného ukazatele výsledků hospodaření, jenž je násobkem indexů tří uvedených ukazatelů, podle vzorce:

$$JUVH = D \cdot I \cdot Pp,$$

kde: D — index důchodovosti v dílech jednotky

I — index intenzity v dílech jednotky

Pp — index produktivity práce v dílech jednotky

Násobek, jenž představuje jednotný ukazatel výsledků hospodaření, je možno odtrojmocnit, což nemá vliv na změnu pořadí podniků v souboru.

Podle toho, jakou důležitost klade řízení podniku nebo nadpodnikové řízení na jednotlivé ukazatele, lze jim přidělit různou váhu, např. důchodovost (D) = 2, intenzita (I) = 1, produktivita práce (Pp) = 1, podle vzorce:

$$JUVH = 2D \cdot I \cdot Pp, \text{ anebo} \\ = 0,5 D \cdot 0,25 I \cdot 0,25 Pp.$$

Výpočet jednotného ukazatele výsledků hospodaření byl proveden podle dat vybraných JZD (výpočet proveden ve VÚEZUŽ) za rok 1972. Bylo použito dat 175 JZD z oblasti řepařské a 135 JZD z oblasti bramborařské. V součinu tří ukazatelů byla ponechána stejná váha (1 : 1 : 1).

Kdyby byla šetřena data také o základních výrobních prostředcích nebo o úhrnu výrobních prostředků v podniku, mohl by být přiřazen další faktor ekonomické efektivnosti – index: čistý důchod podniků (anebo důchodovost) dělen sumou výrobních prostředků – a stanovena jeho váha v JUVH.

Jednotný ukazatel výsledků hospodaření může být vhodně využit při zkoumání rovnoměrného vývoje dílčích ukazatelů podniků, pro posouzení výkonů JZD a státních statků v mezipodnikovém srovnávání, pro stanovení pořadí ve výsledcích hospodaření podniků dané oblasti při vypracování podnikových rozborů.

Za předpokladu výstižného ocenění meziprojektu a rozvrhu režijních nákladů lze vypočítávat jednotný ukazatel výsledků hospodaření i u výroby rostlinné a živočišné.

Tab. I podává výsledky výpočtu JUVH daného souboru JZD podle skupin po 25 JZD. Ukazuje se průkazně význam faktoru intenzity a jeho vliv na ostatní dva ukazatele. Spolu se vzestupem stupně intenzity roste i produktivita práce, důchodovost a rentabilita. Tento vzájemný vztah inten-

I. Výpočet jednotného ukazatele výsledků hospodaření ve skupinách JZD (v každé skupině je 25 JZD)

Skupina podniků	Horizontální indexy					
	intenzity	produktivity práce	důchodovosti	rentability	jednotného ukazatele	plochy z. p. na 1 AČ
1	2	3	4	5	6	7
175 podniků v řepářském výrobním typu						
I. 1–25	1,28	1,05	1,46	1,45	1,93	0,82
II. 26–50	1,17	1,07	1,22	1,12	1,54	0,92
III. 51–75	1,08	1,05	1,10	1,05	1,19	0,97
IV. 76–100	1,00	1,02	0,99	0,98	1,02	1,02
V. 101–125	0,94	0,94	0,88	0,86	0,79	1,00
VI. 126–150	0,85	0,98	0,78	0,79	0,65	1,15
VII. 151–175	0,74	0,84	0,65	0,74	0,42	1,14
135 podniků v bramborářském výrobním typu						
I. 1–25	1,31	1,00	1,39	1,32	2,02	0,76
II. 26–50	1,09	1,01	0,87	0,99	1,18	0,93
III. 51–75	1,01	1,02	1,06	1,29	1,14	1,01
IV. 76–100	0,93	1,00	0,92	0,99	0,85	1,08
V. 101–125	0,82	0,99	0,73	0,61	0,58	1,21
VI. 126–135	0,72	0,91	0,58	0,41	0,38	1,26

AČ = aktivně činný pracovník (přepočtený) v JZD

zity s ostatními dvěma ukazateli vykazuje menší odchylky u jednotlivých podniků, v jednotném ukazateli výsledků hospodaření podle skupin je však tendence nerušená, při rozhodující úloze stupně intenzity.

Řazení podniků z hlediska intenzity se provádí vždy podle jejího výsledku, tj. podle hrubé zemědělské produkce. Kapitalistická ekonomika řadí podniky při stanovení stupňů intenzity podle výrobních nákladů. Při takovém třídění se někdy projeví úbytek zisku při stupňovaném nákladu v mezipodnikovém srovnávání, zatímco při seřazení podniků podle hrubé zemědělské produkce se tento úbytek neprojevuje.

Vysvětlení je v tom, že ve vlastních nákladech některých podniků jsou obsaženy složky, které nejsou pravým nákladem (jsou pseudonákladem), nebo které byly vynaloženy neekonomicky. Potvrzuje se tu zásada, že podniky s vysokou intenzitou mají také vyšší náklady, ale že ne všechny podniky s vysokými náklady dosahují také vysoké hrubé produkce, jestliže nebyly vynaloženy náklady ekonomicky odůvodněné.

Produktivita živé práce je závislá na dvou hlavních faktorech: na stupni intenzity a na ploše zemědělské půdy připadající na 1 pracovníka. Index produktivity práce je pak násobek indexu plochy zemědělské půdy připadající na 1 pracovníka. Ve sledovaném souboru JZD v řepařském i bramborářském výrobním typu bylo v prvních třech skupinách dosahováno vyšší produktivity práce vlivem vysoké intenzity, v dalších skupinách především vlivem plošné extenzity (ha z. p. na 1 pracovníka).

Z rozdílů mezi indexy důchodovosti a rentability, jejíž index je rovněž připojen v tab. I, lze do jisté míry usuzovat na rozdíly ve výši odměňování v družstvech.

Z hlediska společenského vyniká význam ekonomických opatření pro snižování rozdílů ve výsledcích hospodaření, jež vyplývají při srovnávání

II. Vliv vzestupu intenzity na důchodovost v JZD

Ukazatel		Řepařský výrobní typ		Bramborářský výrobní typ	
		HZP/ha	důchodovost na 1 ha	HZP/ha	důchodovost na 1 ha
První skupina JZD	Kčs/ha	17 791	8608	13 921	5293
	Index	1,28	1,46	1 31	1 39
Poslední skupina	Kčs/ha	10 285	3832	7 651	2209
	Index	0 74	0 65	0 72	0 58
Průměr všech skupin	Kčs	13 899	5896	10 627	3808
	Index	1 00	1 00	1 00	1 00
Rozpětí mezi první a poslední skupinou JZD Kčs/ha		7 506	4776	6 270	3084
Rozpětí indexů první a poslední skupiny setin jednotky		0,54	0,81	0,59	0,81
Počet bodů/setina jednotky = 1 bod		54	81	59	81
Na 1 bod intenzity připadá Kčs/ha		139	59	106	38

družstev nedosahujících výsledků předních družstev, ačkoliv hospodaří v týchž výrobních podmínkách.

Soubor zkoumaných JZD vykazuje rozdíl v hrubé zemědělské produkci v řepařské oblasti družstev nejméně úspěšných a průměrných 3892 Kčs na 1 ha, rozdíl mezi průměrnými JZD a JZD s nižší úrovní 3614 Kčs na 1 ha, celkem 7506 Kčs na 1 ha. Obecně vysoké je rozpětí v hrubé zemědělské produkci, srovnáváme-li JZD s nízkou a vysokou intenzitou výroby v bramborářském výrobním typu (celkem 6270 Kčs — tab. II).

Kdyby družstva podprůměrná dosáhla průměrných výsledků, znamenalo by to zvýšení hrubé zemědělské produkce na každých 100 000 ha celkem o 361,4 mil. Kčs a důchodovosti o 206,4 mil. Kčs v řepařském výrobním typu, v bramborářském 297,6 mil. Kčs a 159,9 mil. Kčs.

Tab. II osvětluje rozdíly v důchodovosti, připadající na 1 bod vzestupu intenzity; v řepařském výrobním typu činí zvýšení důchodovosti na 1 ha 59 Kčs na každý bod, v bramborářském 38 Kčs. Vliv intenzity na výsledky hospodaření je základní důležitosti.

Mezi skupinami daného souboru družstev lze dále provést analýzu intenzity, důchodovosti (rentability) a produktivity práce v komparaci dvojic skupin, tedy mezi skupinami 1 a 2, pak 2 a 3 atd.

ZÁVĚR

Práce osvětluje metodu výpočtu jednotného ukazatele výsledků hospodaření, jímž je součin (nebo třetí odmocnina součinu) indexů intenzity, rentability (anebo důchodovosti) a produktivity práce. Indexy mohou být založeny na údajích podniků v časové řadě — indexy vertikální — nebo souborů podniků daného roku — indexy horizontální. Výpočet jednotného ukazatele hlavních výsledků hospodaření prohlubuje podnikové a mezipodnikové rozbor, umožňuje stanovit výsledné pořadí podniků podle jejich ekonomické efektivity v širším slova smyslu.

Výpočet jednotného ukazatele je proveden na základě výsledků hospodaření souboru vybraných JZD, jež ročně zpracovává VÚEZVŽ. Je připojen stručný rozbor vlivu intenzity na důchodovost a produktivitu práce na základě bodové metody. Vliv intenzity na výsledky hospodaření je základní důležitosti.

Došlo dne 5. 6. 1975

Adresa autora:

Prof. dr. ing. František Lom, DrSc., Na Petřínách 31, 160 00 Praha - Břevnov

Problematika výroby mléka je v současné době stále ve středu pozornosti politických i státních orgánů, a to nejen z hlediska aspektů výživy, ale i vzhledem k dosavadnímu stavu vývoje jeho výroby, který není zcela uspokojivý. Lze důvodně tvrdit, že výroba mléka a tím i jeho nákup je pod vlivem značného množství faktorů technických i biologických, jako málokterý jiný zemědělský produkt. V odstranění negativních vlivů, které nejsou přímo důsledkem biologických zákonitostí, spočívá možnost odkrytí značných rezerv ve výrobě mléka a tím i výrazného zvýšení jeho produkce. Některá opatření, zejména investičního charakteru, jsou pochopitelně někdy podřízena momentálním hospodářským možnostem a odstranění nepříznivých vlivů tohoto druhu je pak pouze otázkou času.

Existují však rezervy, které vyplývají pouze z organizace výroby a jejich využití je možné prakticky ihned. Jednou z těchto rezerv jsou denní výkyvy produkce mléka v rámci týdne, které jsou většinou ekonomů a zootechniků našich zemědělských podniků známy.

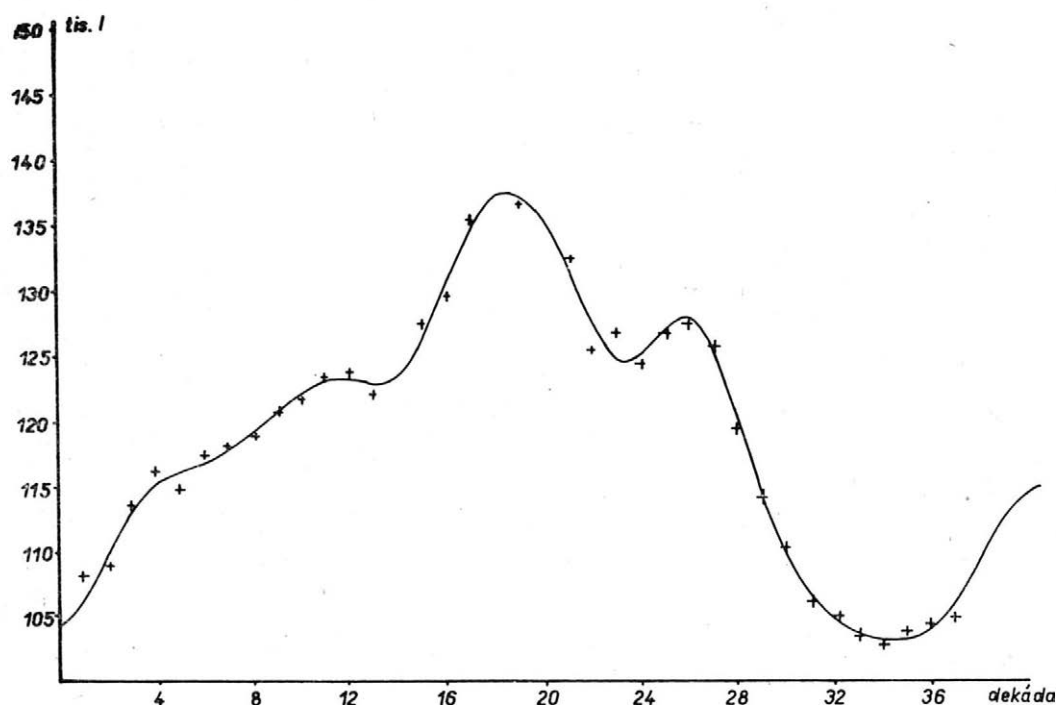
Na okresním oddělení Českého statistického úřadu ve Žďáru nad Sázavou byla otázka kolísání denní produkce v týdnu nejprve zkoumána ve výběrovém souboru šesti JZD za měsíc srpen a listopad, neboť výzkum celého souboru JZD okresu by byl značně technicky i časově náročný a bylo tedy nutné nejprve zjistit, zda jsou rozdílnosti v produkci mléka v rámci týdne zobecnitelné.

Výzkumem výběrového souboru z různých hledisek bylo zjištěno, že rozdílnosti denní produkce v rámci týdne jsou natolik průkazné, že bude možno přistoupit k hodnocení celého souboru a kvantifikovat tak rezervy z nich vyplývající.

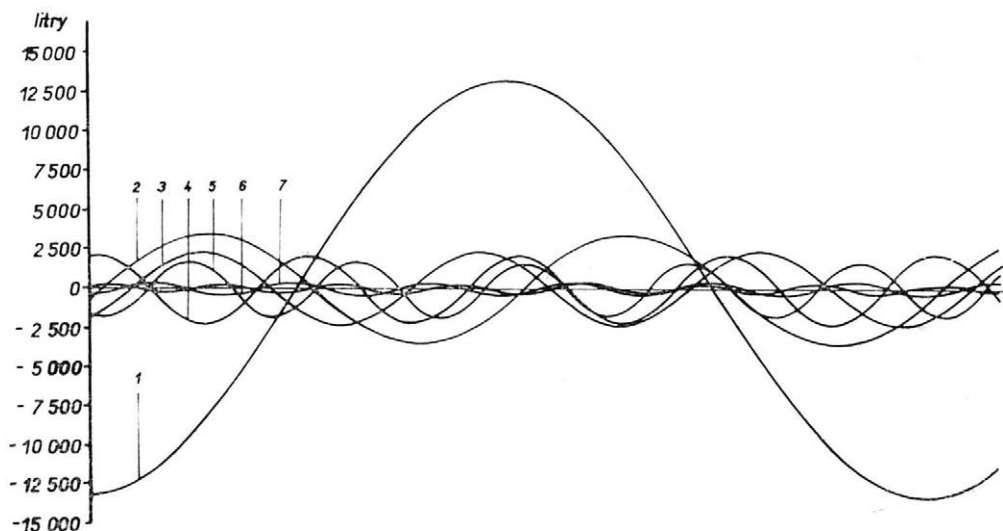
Byly proto shromážděny údaje o nákupu mléka ze všech JZD okresu Žďár nad Sázavou za každý den roku 1974 a aby bylo možno lépe posoudit vlivy, které působí v rámci celého roku a též vzhledem ke zvyklosti nákupních organizací hodnotit příjem mléka dekádně, byly z těchto hodnot nejprve vypočítány dekádní průměry, k jejichž popisu bylo použito Fourierovy řady, tj. v našem případě rovnice

$$Y = 1,19816 \cdot 10^5 - 1,32418 \cdot 10^4 \cos \frac{2\pi x}{37} + \\ + 3,9055 \cdot 10^2 \sin \frac{2\pi x}{37} - 7,59012 \cdot 10^2 \cos \frac{4\pi x}{37} +$$

$$\begin{aligned}
& + 3,4028 \cdot 10^3 \sin \frac{4\pi x}{37} - 1,871746 \cdot 10^3 \cos \frac{6\pi x}{36} + \\
& + 1,44515 \cdot 10^3 \sin \frac{6\pi x}{37} + 2,1057 \cdot 10^3 \cos \frac{8\pi x}{37} + \\
& + 5,5848 \cdot 10^2 \sin \frac{8\pi x}{37} - 1,47628 \cdot 10^3 \cos \frac{10\pi x}{37} - \\
& - 9,3777 \cdot 10^2 \sin \frac{10\pi x}{37} - 3,4316 \cdot 10^2 \cos \frac{12\pi x}{37} + \\
& + 8,6364 \cdot 10^1 \sin \frac{12\pi x}{37} + 1,46727 \cdot 10^2 \cos \frac{14\pi x}{37} + \\
& + 1,34478 \cdot 10^2 \sin \frac{14\pi x}{37} - 8,9577 \cdot 10^1 \cos \frac{14\pi x}{37} - \\
& - 3,1612 \cdot 10^2 \sin \frac{14\pi x}{37}
\end{aligned}$$

1. Fourierův rozvoj časové řady dekádních průměrů svozu mléka z JZD okresu Žďár nad Sázavou v roce 1974

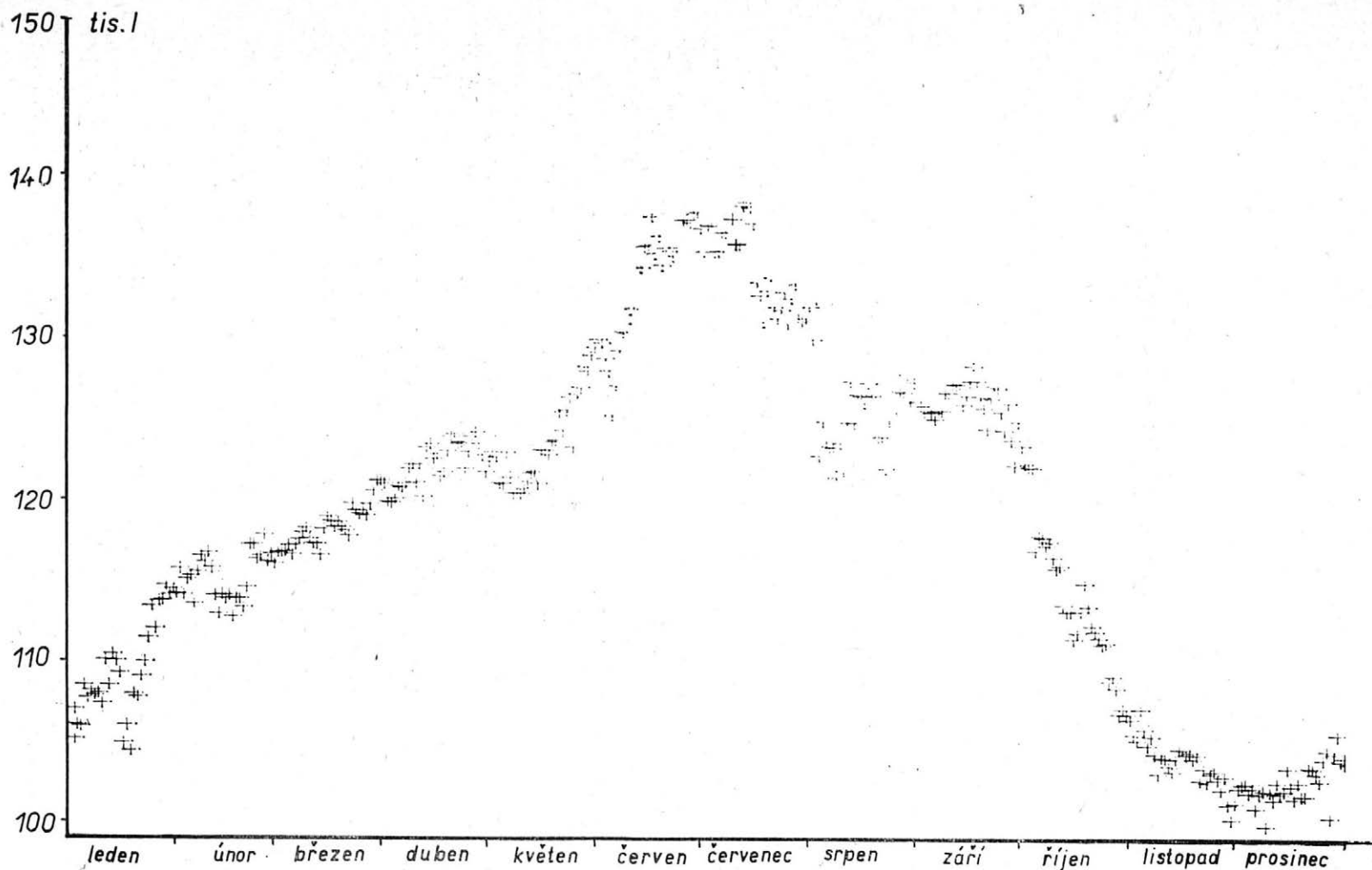

2. Složky harmonické analýzy rozvoje časové řady dekadních průměrů svozu mléka v JZD okresu Žďár nad Sázavou v roce 1974

Průběh křivky Fourierova rozvoje časové řady dekadních průměrů svozu mléka z JZD okresu Žďár nad Sázavou je patrný z grafu na obr. 1. Rozklad této Fourierovy řady na harmonické složky, jak je znázorňuje graf na obr. 2 ukazuje, že na výrobu mléka v roce působí zřejmě pět podstatných vlivů. Ostatní vlivy jsou méně podstatné a jejich zanedbatelnost spočívá v tom, že amplituda dalších členů rozvoje je nepatrná. Součet hodnot na jednotlivých křivkách v daném časovém okamžiku dává hodnotu svozu mléka v témže okamžiku na křivce Fourierova rozvoje dekadních průměrů. Kdyby byla produkce mléka oproštěna od všech vedlejších vlivů kromě těch, které vyplývají z ideálního průběhu ročního cyklu (tj. vlivu období stání nasucho a období laktace krav), byla by tržní produkce mléka charakterizována harmonickou složkou č. 1 na obr. 2, jejíž průběh do značné míry usnadňuje zkoumání příčin ostatních vlivů, působících na produkci mléka během roku. Průběh křivky této harmonické složky je totiž ovlivněn sezónností v telení krav. Rozdělení skutečného počtu otelení podle jednotlivých čtvrtletí ukazuje, že se telení soustřeďuje do čtvrtého čtvrtletí. Tato sezónnost byla ověřena testem χ^2 a zjištěná hodnota je průkazná při hladině významnosti $p = 0,001$.

Otázka působení dalších vlivů abstrahovaných v harmonických složkách č. 2 až 7 je značně složitá a vyžadovala by náročné zkoumání, které přesahuje rámec této studie. Zůstává proto otevřená pro další výzkum sezónnosti ve výrobě mléka.

Samotné jádro výzkumu výkyvů ve výrobě mléka však spočívalo v hodnocení denního kolísání v tržní produkci mléka. Bylo zjištěno, že absolutní hodnoty nákupu mléka od všech JZD okresu celkem různě kolísají, avšak téměř ve všech týdnech roku je možno pozorovat pokles nákupu v úterý. Proto byly za účelem výpočtu typických sezónních indexů jednotlivých dnů týdne v roce 1974 absolutní hodnoty celookresního ná-

3. Absolutní hodnoty svozu mléka z JZD okresu Žďár nad Sázavou v jednotlivých dnech roku 1974

kupu od JZD za každý den roku zaneseny do grafu na obr. 3 a k popisu trendu této časové řady bylo použito vzhledem k možnostem výpočetní techniky polynomu 6. stupně podle rovnice

$$Y = 104924,1 + 520x - 9,6x^2 + 0,0964x^3 + 0,000434x^4 + 0,00000083x^5 + 0,000000000005x^6$$

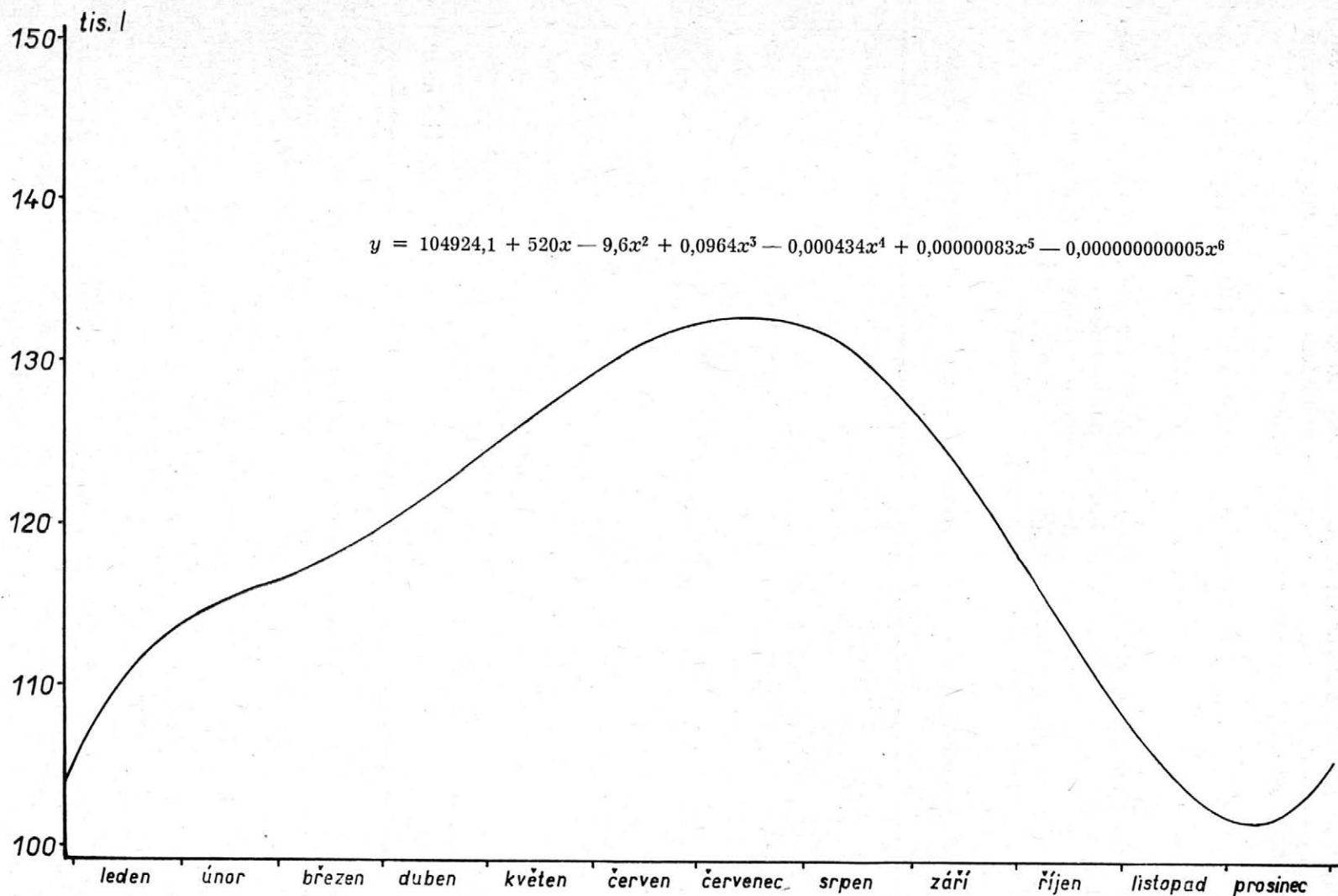
Jednotlivé empirické hodnoty nákupu za každý den roku byly vyjádřeny v procentech teoretických hodnot polynomu 6. stupně, jehož průběh je zakreslen na obr. 4. Vypočítané sezónní indexy stejnojmenných dnů byly zprůměrovány a opraveny, a to jednak pro každý měsíc, jednak pro celý rok 1974. Tyto indexy, jak jsou vyjádřeny v tab. I, charakterizují

I. Typické sezónní indexy denních dodávek mléka z JZD okresu Žďár nad Sázavou v roce 1974

Měsíc	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle
Leden	100,5	100,3	99,9	99,8	99,2	100,3	100,3
Únor	100,1	98,9	99,8	100,3	100,8	100,0	100,2
Březen	99,9	99,6	99,6	100,0	100,5	100,4	100,0
Duben	99,8	99,1	99,8	99,9	100,6	100,4	100,1
Květen	100,2	99,5	100,5	100,5	99,7	99,6	99,9
Červen	99,9	99,0	99,9	100,6	100,7	100,4	99,7
Červenec	100,2	99,1	100,2	100,8	100,3	99,9	99,5
Srpen	100,1	99,2	100,4	99,6	100,3	100,8	99,5
Září	100,0	98,8	99,4	100,8	100,9	100,5	99,6
Říjen	100,3	100,1	99,9	100,1	99,8	99,8	99,8
Listopad	99,9	99,1	100,2	100,6	100,3	100,1	100,0
Prosinec	100,0	99,0	100,1	101,0	100,2	99,8	100,0
Rok 1974	100,2	99,3	99,9	100,1	100,1	100,1	100,0

kolísání nákupu mléka od souboru JZD okresu za jednotlivé dny týdne v daném měsíci i v roce 1974. Typické sezónní indexy v jednotlivých dnech roku 1974 jsou uvedeny v grafu na obr. 5, který názorně vystihuje průběh nákupu mléka v týdnu s výrazným úterním poklesem.

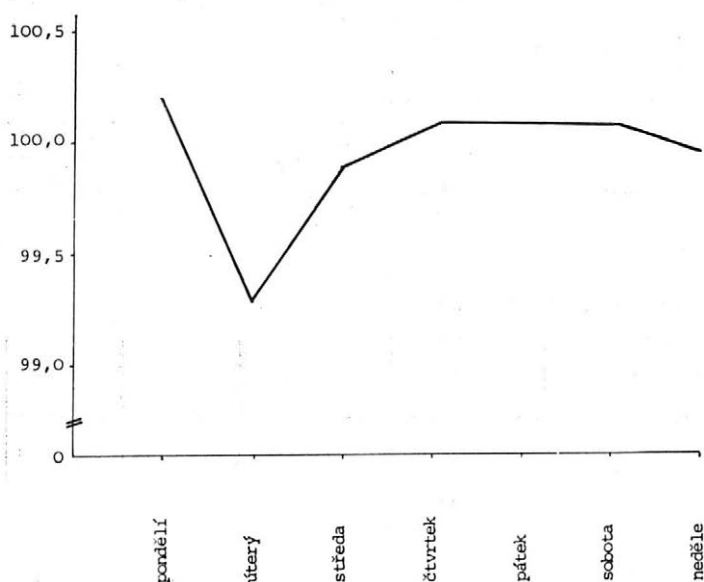
Příčinu pravidelného snižování nákupu mléka v úterý je možno přičíst výhradně organizaci práce a kvalitě práce ošetřovatelů. Jelikož úterní svoz mléka představuje mléko nadojené v pondělí večer a v úterý ráno, je zjevným důvodem jeho poklesu nedbalý přístup ošetřovatelů ke krmení krav během neděle. Velký podíl na tomto stavu má často též organizace přísunu krmiv. V letním období je zelená píce běžně navážena do kravínů na dva dny předem, což má za následek její znehodnocení. Valná část píce je zkrmována již v sobotu, takže při nedělním krmení, které je navíc poznamenáno snahou ošetřovatelů co nejdříve ukončit směnu, dostávají

4. Vyrovnané hodnoty denního svozu mléka z JZD okresu Žďár nad Sázavou za rok 1974 polynomem 6. stupně

dojnice nepoměrně nižší příděl živin než v jiných dnech. V zimním období se na úterních poklesech produkce podílí, kromě již zmíněných nedostatků v péči při krmení, též skutečnost, že při nedělním krmení nejsou k dispozici výpalky, jejichž význam v zimním krmení dojníc je nesporný.

Z průběhu křivky typických sezónních indexů na obr. 5 je zřejmé, že nejvyššího nákupu mléka je dosahováno v pondělí, v úterý nastává prudký pokles, který se jen částečně vyrovnává ve středu. Ve čtvrtek nastává další zvýšení a na čtvrteční úrovni zůstává nákup až do soboty. V neděli pak dochází k menšímu poklesu a v pondělí se nákup opět zvyšuje. Tento cyklus se opakuje ve všech týdnech roku a nesporně velmi depresívně působí na mléčnou žlázu krav, což má ve svém důsledku značně nepříznivý dopad na zvyšování užitkovosti.

5. Typické sezónní indexy nákupu mléka v jednotlivých dnech roku 1974 (soubor JZD okresu Žďár nad Sázavou)

Jelikož výpočet sezónních indexů s použitím polynomu 6. stupně odstraňuje vliv trendu, je možno variabilitu typických sezónních indexů v jednotlivých týdnech každého měsíce do značné míry přičíst způsobu krmení a ošetřování v daném období. Proto se variabilita, vyjádřená v tab. II směrodatnými odchylkami v každém měsíci liší a při hlubším zkoumání jejich příčin je možno dosti dobře pozorovat působení některých faktorů, jako např. dešťových srážek při sklizni zelené píce, kvality ošetřování v období svátků, silných mrazů při vybírání siláže, náhlého přechodu na jiný druh krmiva apod.

Ztráty v nákupu mléka, způsobené úterním poklesem, je možno kvantitativně vyjádřit, a to pomocí součtové časové řady stejnojmenných dnů, jak je uvedena v tab. III. Z praxe i z našeho zkoumání je zřejmé, že nákup mléka je prakticky ve většině dnů týdne více či méně poznamenán kvalitou a organizací práce; proto se jako nejpříjemnější hodnota pro vyčíslení úterní ztráty jeví úroveň nákupu ve čtvrtek. Rozdíl mezi čtvrtečním a úterním nákupem činí 54 364 litrů, a jelikož ve středu není ještě

II. Variabilita typických sezónních indexů v jednotlivých měsících roku 1974

Měsíc	Směrodatná odchylka
Leden	0,20
Únor	0,34
Březen	0,12
Duben	0,24
Květen	0,18
Červen	0,35
Červenec	0,31
Srpen	0,33
Září	0,61
Říjen	0,04
Listopad	0,22
Prosinec	0,35

úterní pokles zcela vyrovnán, je nutno ke ztrátě přičíst ještě rozdíl mezi čtvrtčním a středečním nákupem, který představuje 13 494 litrů. Celková ztráta, způsobená úterním poklesem produkce, činí 67 858 litrů. Další, avšak již méně výrazný pokles, ke kterému dochází v neděli, představuje ve srovnání se čtvrtční hodnotou 11 947 litrů, takže celková ztráta, způsobená výkyvy v týdenním nákupu, činí v souboru JZD okresu Žďár nad Sázavou 79 805 litrů mléka za rok 1974. Touto hodnotou je ovšem vyčíslena pouze špatná organizace práce v přísunu krmiv a kvalita práce ošetřovatelů krav. Není pochopitelně možno vyjádřit ztráty vznikající těmito cyklickými depresiemi na organismu krav a tím na růstu jejich užitkovosti.

III. Součtová časová řada nákupu mléka v roce 1974 (v litrech)

Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle
6 238 184	6 183 537	6 224 407	6 237 901	6 236 778	6 237 744	6 225 954

Jednou z možných cest k odstranění nežádoucích poklesů v produkci mléka se jeví mzdová zainteresovanost personálu v živočišné výrobě na úrovni úterního nákupu. Jelikož okruh příčin je širší než u samotného kolektivu ošetřovatelů, bylo by nutné příslušně zainteresovat i pracovníky krmivářských čet a přímo nadřízené vedoucí pracovníky. Při stanovení prémiového kritéria je však nutno vzít v úvahu dva faktory ovlivňující produkci mléka, a to působení trendu a působení náhodných vlivů, zejména klimatických. Z těchto důvodů by nebylo vhodné vycházet z typických sezónních indexů, které jsou od působení trendu i náhodných odchylek prakticky oproštěny. Nelze vycházet ani z týdenních průměrů, neboť i když je týden natolik malým časovým úsekem, aby se v něm mohlo znatelněji projevit působení trendu, zůstává vliv náhodných odchylek, které bývají zvláště v letních měsících poměrně značně velké. Nejpříjemnější, i když ne ideální řešení, se ukazuje ve srovnávání úterních hodnot nákupu mléka v daném zemědělském závodě s aritmetickým průměrem hodnot pondělního a středečního nákupu. Pokud by úterní nákup poklesl pod uvedený aritmetický průměr, měla by se tato skutečnost odrazit na výši prémiové složky odměn zainteresovaného kolektivu.

Lze předpokládat, že by uvedená opatření mohla mít alespoň částečný vliv na odstranění nežádoucí sezónnosti v průběhu týdne. Teprve po likvidaci těchto elementárních nedostatků v organizaci výroby mléka bude mít význam přistoupit k hodnocení dalších faktorů působících na produkci a ovlivňovat její zvyšování i z jiných hledisek.

SOUHRN

V souboru JZD okresu Žďár nad Sázavou bylo zkoumáno kolísání nákupu mléka v jednotlivých dnech týdne v roce 1974. Pomocí sezónních indexů byl zjištěn typický průběh nákupu v rámci týdne a kvantifikovány výkyvy způsobené nedostatky v organizaci práce a v krmení a ošetřování zvířat. K odstranění těchto nedostatků bylo navrženo opatření v podobě prémiového kritéria pro zainteresované pracovníky živočišné výroby, podle kterého by se pohyblivá složka mzdy měla řídit v případě zaviněného poklesu produkce.

Došlo dne 15. 7. 1975

Adresa autora:

Ing. Václav Janda, okresní oddělení Českého statistického úřadu ve Žďáru nad Sázavou, Horní 85, 591 43 Žďár nad Sázavou

PROBLÉMY DIFERENCIACE A EFEKTIVNOSTI V ČS. ZEMĚDĚLSTVÍ

Zemědělská ekonomika č. 3/1976

obsahuje tyto práce:

Ch o m a D.: Překonávání diferenciací jako jedna z cest růstu výroby a zvyšování její efektivity

Ch o m a D.: Problémy diferenciací a efektivity v československém zemědělství

B l a h o v á M.: Diferenciací v odměňování pracovníků JZD

G l a s e r o v á J.: Diferenciací a její příčiny u JZD hospodářících ve zhruba stejných přírodních podmínkách v ČSSR celkem a podle okresů

B r č á k J.: Analýza vnitřních faktorů diferenciací JZD

Ze zahraničí

K l a s R.: Diskuse o ekonomické efektivity socialistické výroby

Bibliografie

Příloha

Použití ekonomicko-matematických metod při řízení zemědělství (Ekonomicko-matematický model rozmístění investic v zájmové oblasti)

Zemědělská ekonomika č. 3/1976 stojí 10,— Kčs. Objednávky přijímá Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Slezská 7, 120 56 Praha 2 a Poštovní novinová služba, Jindřišská 14, 110 00 Praha 1.

Při intenzifikaci chovu prasat, kdy dochází ke společnému ustájení velkého počtu jedinců různého stáří ve velkých komplexech, narůstá nebezpečí ztrát v důsledku nakažlivých onemocnění. Jednou z nákaz, která ohrožuje zejména efektivní odchov selat, je virová gastroenteritis prasat. Toto nakažlivé onemocnění se projevuje u všech věkových skupin vysokou morbiditou a u selat i velmi vysokou mortalitou. Szent Iványi aj. (1964) uvádí u selat do 7 dnů úhyn 67 %, u selat od 7 do 20 dnů 20 % a u selat starších 21 dní ještě 13 %, zatímco úhyn u dospělých prasat kolísá od 1,0 do 1,9 %. V naší literatuře (Štěpánek, Menšík, Rozkošný 1973) se uvádí u selat do 10 dnů stáří v postižených vrzích úhyn až 100 %.

V roce 1971 došlo v ČSR k dosud nebývalému rozšíření této nákazy (74 ohnisek). Státní veterinární služba a vědecká pracoviště provedla řadu konkrétních opatření k jejímu utlumení. Významným výsledkem těchto opatření byl vývoj a později výroba spolehlivé očkovací látky. V průběhu následujících dvou let byla prováděna epizootologická analýza virové gastroenteritidy prasat, v jejímž rámci jsme se pokusili o stanovení ekonomické efektivity provedených veterinárních opatření.

MATERIÁL A METODIKA

V průběhu let 1972 a 1973 zpracovávali pracovníci státní veterinární služby při vzniku a zániku nákazy protokoly podle předepsaného vzoru, obsahující podrobné údaje o průběhu, zdroji a důsledcích nákazy, o délce jejího trvání v chovu, o prováděných veterinárních opatřeních a o výši ztrát, podle vyčíslení zemědělským podnikem.

Na našem pracovišti byly všechny podklady kontrolovány (případně vráceny k doplnění) a pak zpracovány.

Mezi epizootologickými ukazateli byla počítána:

m o r b i d i t a (nemocnost)

$$M_s = \frac{i_s}{a} \cdot 100$$

kde: M_s — specifická morbidita

i_s — počet zvířat daného druhu specificky nemocných

a — počet zvířat daného druhu v daném místě při vzniku nákazy

mortalita (úmrtnost)

$$Rm_s = \frac{d_s}{a} \cdot 100$$

kde: Rm_s — specifická mortalita

d_s — počet specificky nemocných zvířat daného druhu uhynulých v daném období

letalita (smrtnost)

$$L_s = \frac{d_s}{i_s} \cdot 100$$

kde: L_s — specifická letalita (upraveno podle Kouby 1968)

Ostatní epizootologické ukazatele v této práci neuvádíme.

Z veterinárních opatření lze finančně vyčíslit pouze náklady na vakcinaci. Stanovení ekonomické efektivity vakcinace proti virové gastroenteritidě prasat bylo provedeno podílem částky ekonomické ztráty, která vlivem opatření nenastala, k částce nákladů na provádění tohoto opatření:

$$O_v = \frac{C_{szz}}{N_v}$$

kde: O_v — uspořádaná hodnota na každou 1 Kčs vynaložených nákladů na veterinární opatření (vakcinaci)

C_{szz} — celková výše zamezených finančních ztrát před úhynem a konfiskátou

N_v — náklady na veterinární opatření — vakcinaci (upraveno podle Říhy a Hradila 1973)

VÝSLEDKY A DISKUSE

Plošné rozšíření virové gastroenteritidy prasat podle krajů je znázorněno v tab. I a II a podle výskytu v okresech na mapkách (obr. 1, 2, 3). Je zřejmé, že největšího rozsahu nabyla nákaza v roce 1972; na území ČSSR byla zjištěna a popsána ve 188 ohniscích. Během roku 1973 se výskyt značně snížil.

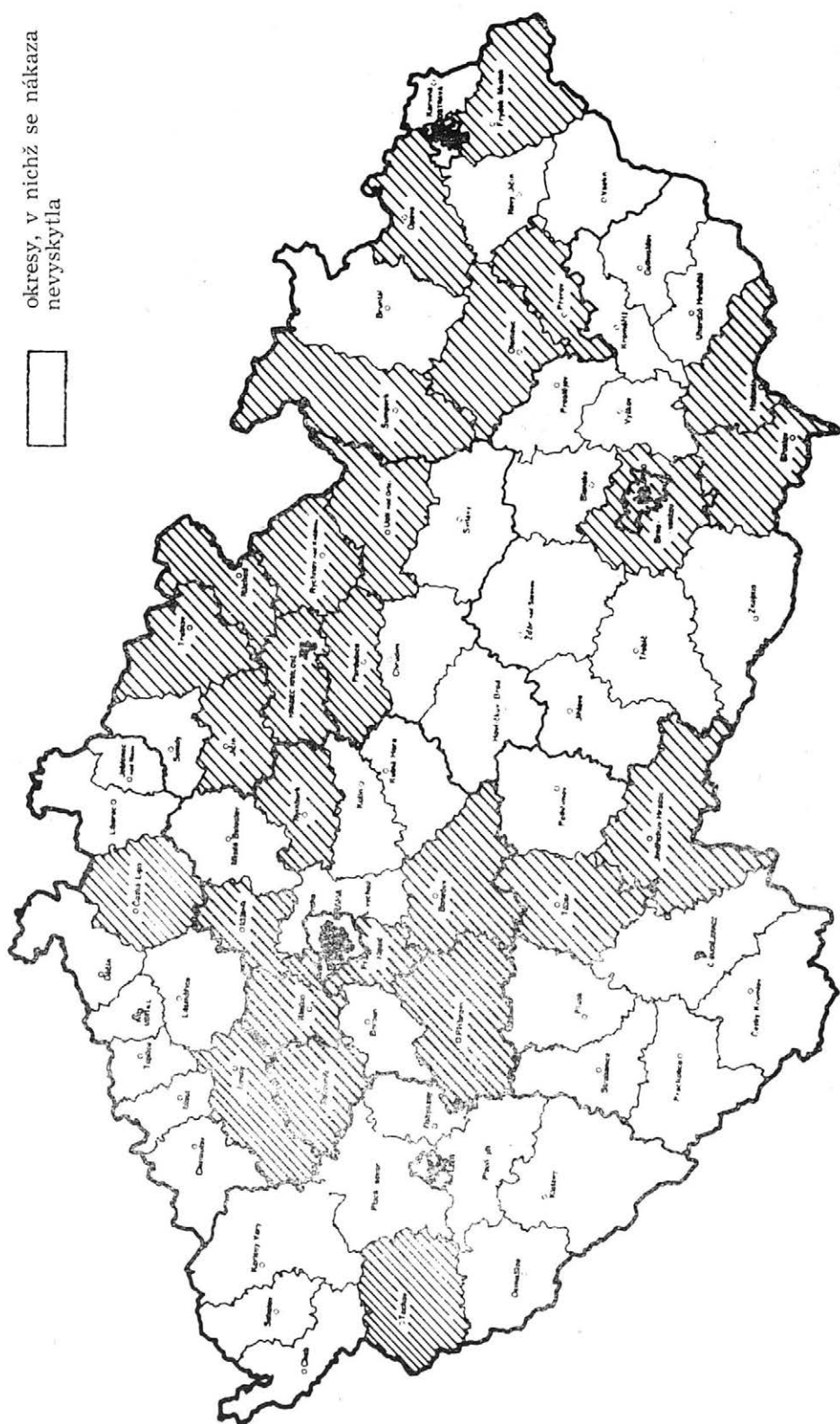
I. Rozšíření virové gastroenteritidy prasat v ČSR v roce 1972

Kraj	Počet ohnisek	Ustájeno prasat	Onemoc- nělo	Z nemocných		Onemoc- nění přežilo
				uhynulo	nutně poraženo	
Středočeský	57	35 879	21 995	8 054	664	13 277
Jihočeský	31	10 695	8 799	3 937	73	4 789
Západočeský	1	141	141	53	—	88
Severočeský	45	31 364	24 112	8 397	925	14 790
Východočeský	6	4 973	4 714	487	85	4 142
Jihomoravský	20	16 699	8 085	3 031	255	4 799
Severomoravský	28	21 330	14 404	3 654	599	10 151
ČSR	188	121 081	82 250	27 613	2601	52 036

okresy, v nichž se nákaza
vyskytla

okresy, v nichž se nákaza
nevyskytla

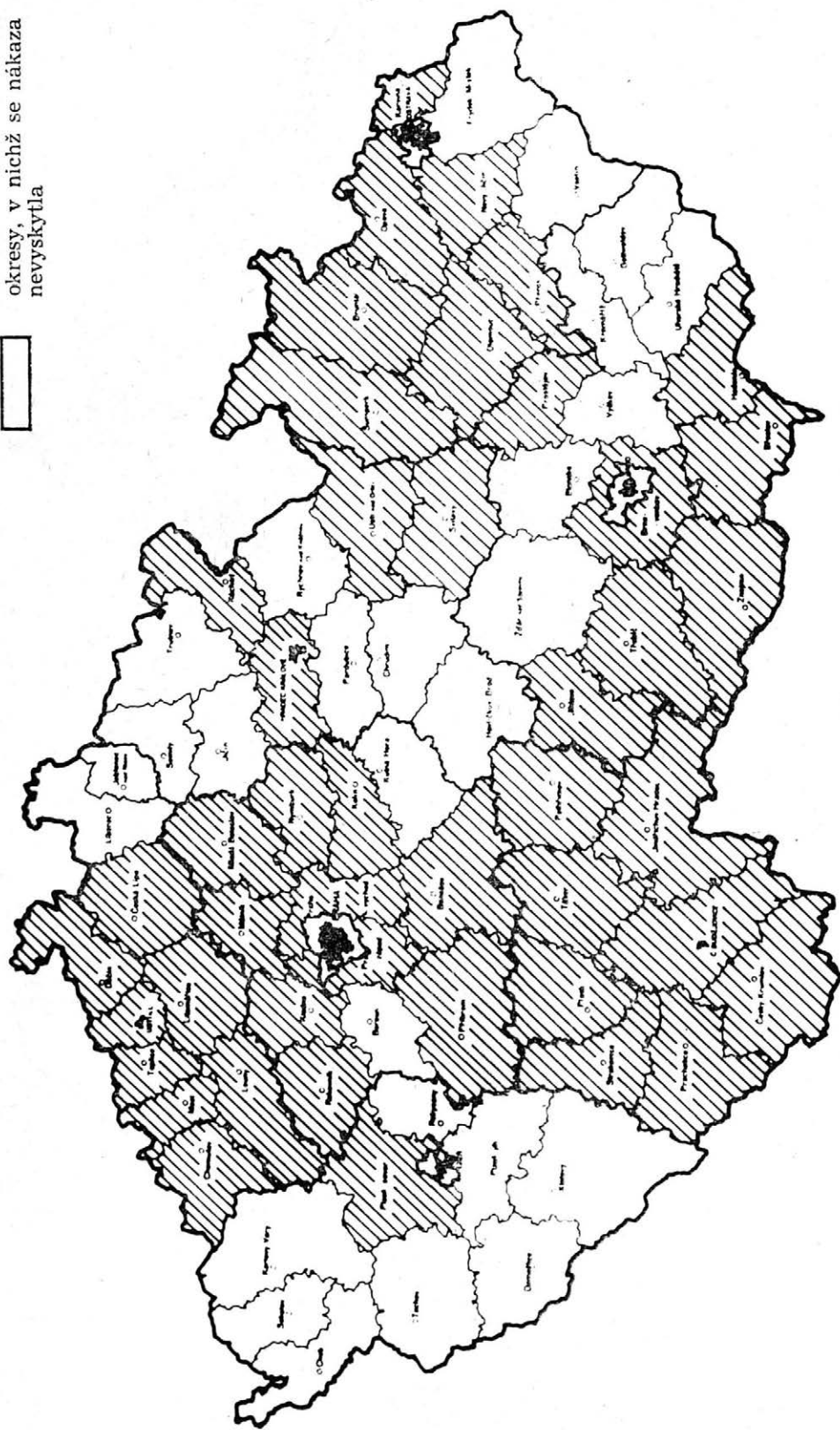

1. Plošné rozšíření nákazy v roce 1971

okresy, v nichž se nákaza
vyskytla

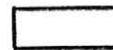
okresy, v nichž se nákaza
nevyskytla

2. Plošné rozšíření nákazy v roce 1972

okresy, v nichž se nákaza
vyskytla

okresy, v nichž se nákaza
nevyskytla

3. Plošné rozšíření nákazy v roce 1973

II. Rozšíření virové gastroenteritidy prasat v ČSR v roce 1973

Kraj	Počet ohnisek	Ustájeno prasat	Onemoc- nělo	Z nemocných		Onemoc- nění přežilo
				uhynulo	nutně poraženo	
Středočeský	10	7074	1702	305	37	1360
Jihočeský	—	—	—	—	—	—
Západočeský	—	—	—	—	—	—
Severočeský	1	254	254	5	16	233
Východočeský	2	1420	1335	195	—	1140
Jihomoravský	—	—	—	—	—	—
Severomoravský	1	462	462	9	29	424
ČSR	14	9210	3753	514	82	3157

Tabulky dále shrnují počty zvířat ustájených v ohniscích (průměr na 1 ohnisko v roce 1971 činil 815 ks, v roce 1972 644 ks a v roce 1973 658 ks prasat) a počty zvířat, která onemocnění přežila.

Morbidity byla v důsledku veterinárních opatření, zejména vakcinací snížena z 68 na 41 %, z toho u selat ze 107 na 35 % (tab. III a IV). Zvýšení morbidity u kategorie ostatních prasat neznamena však absolutní zvýšení počtu onemocnělých jedinců. Naopak u této skupiny dochází ke 14krát nižšímu počtu onemocnělých kusů proti roku 1972.

III. Morbidity u prasat (v %) v roce 1972

Kraj	Selata	Prasnice	Kanci	Ostatní prasata	Prasata celkem
Středočeský	86	55	48	39	61
Jihočeský	101	61	49	73	82
Západočeský	100	100	100	100	100
Severočeský	135	58	52	52	77
Východočeský	273	91	86	9	95
Jihomoravský	70	26	100	37	48
Severomoravský	120	50	40	49	68
ČSR	107	52	60	45	68

Mortalita se po zavedení vakcinace rovněž snížila. V roce 1972 uhynulo 27 613 prasat z 121 081 ustájených (23 %), v roce 1973 uhynulo 514 prasat z 9210 ustájených (6 %), mortalita tedy poklesla v důsledku veterinárních opatření o 17 %. U samotných selat poklesla mortalita z 60 na 10 % (tab. V).

IV. Morbidita u prasat (v %) v roce 1973

Kraj	Selata	Prasnice	Kanci	Ostatní prasata	Prasata celkem
Středočeský	10	—	—	48	24
Jihočeský	—	—	—	—	—
Západočeský	—	—	—	—	—
Severočeský	—	100	100	100	100
Východočeský	107	47	60	48	94
Jihomoravský	—	—	—	—	—
Severomoravský	—	—	—	100	100
ČSR	35	58	14	58	41

V. Mortalita u selat (v %) v roce 1972 a 1973

Kraj	1972	1973
Středočeský	49	8
Jihočeský	80	—
Západočeský	85	—
Severočeský	88	—
Východočeský	24	16
Jihomoravský	44	—
Severomoravský	53	—
ČSR	60	10

VI. Letalita u prasat (v %) v roce 1972 a 1973

Kraj	1972	1973
Středočeský	37	18
Jihočeský	45	—
Západočeský	38	—
Severočeský	35	2
Východočeský	10	15
Jihomoravský	37	—
Severomoravský	25	2
ČSR	34	14

Vedle morbidity a mortality patří i letalita do skupiny ukazatelů demonstrujících efektivnost veterinárních opatření proti nákazám. V průběhu sledovaného období také zde byl zaznamenán pokles, ze 34 % v roce 1972 se snížila na 14 % v roce 1973 (tab. VI).

Hlavní význam pro snížení uvedených epizootologických ukazatelů mělo vyvinutí očkovací látky a její zavedení do výroby a operativní použití v ohniscích nákazy. Je především zásluhou vakcinace, že se výskyt virové gastroenteritidy prasat v roce 1973 značně omezil. V roce 1972 se prováděla vakcinace u 100 834 prasat; v I. čtvrtletí, kdy došlo k výskytu v 78,9 % všech ohnisek, bylo provedeno očkování pouze u 12 166 prasat (výroba vakcíny se teprve rozbíhala), ve II. čtvrtletí u 27 469 prasat a ve II. pololetí u 61 199 prasat, zatímco v roce 1973 bylo vakcinováno již 194 104 prasat převážně v období největšího sezónního výskytu. Vztah mezi počtem očkovaných prasat a výskytem nových ohnisek nákazy jen

podtrhuje význam vakcinace. Vakcinací nedošlo jen ke snížení počtu ohnisek, ale i ke snížení ztrát.

Při hodnocení ekonomické efektivity veterinárních opatření, tj. zavedení vakcinace, jsme vycházeli z hodnocení komplexu faktorů působících v ohnisku nákazy, především z hodnocení ukazatelů morbidity, mortality, letality a v neposlední řadě z výše nákladů vynaložených na provádění opatření.

Ekonomické ztráty můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. Přímými ekonomickými ztrátami rozumíme finanční prostředky, které podnik ztratil v důsledku úhynu zvířat, konfiskací při nutných porážkách, event. snížením užitkovosti zvířat (přirůstky apod.). Mezi nepřímé ekonomické ztráty patří zvýšení požadavků na objem lidské práce, úpravy provozu event. personální a materiální vybavení veterinární služby a na výrobu biopreparátů a léčiv. Z hlediska ekonomického hodnocení jsou nepřímé ztráty převážně těžko vyčíslitelné, proto je obvykle nelze do ekonomické analýzy zahrnout.

Z přímých ztrát jsou evidentní úhrny a konfiskáty, zatímco při vyčíslování ztrát na užitkovosti jde vždy spíše o více nebo méně přesné odhady. Szent Iványi aj. (1964) uvádí, že v průběhu onemocnění dochází ke ztrátám na 1 kus o 4–5 kg živé váhy. Jestliže během sledovaného období 1972–1973 přežilo onemocnění 55 193 prasat (počet onemocnělých minus počet uhynulých a nutně poražených), pak při ztrátě 4 kg přirůstku na 1 kus by se jednalo o ztrátu 220 772 kg vepřového masa, což při tzv. stále ceně 12 Kčs za 1 kg činí 2 649 264 Kčs.

V roce 1972 dosáhly přímé ztráty v důsledku virové gastroenteritidy prasat, udávané zemědělskými podniky, 13 302 013 Kčs, což je průměrně na 1 ohnisko 70 755 Kčs. V následujícím roce se ztráty snížily v průměru na jedno ohnisko o 55 958 Kčs a jejich výše představovala již jen 14 797 Kčs (tab. VII).

VII. Ekonomické ztráty udávané zemědělskými podniky v důsledku výskytu virové gastroenteritidy prasat (v Kčs)

Kraj	1972			1973		
	celkem	na 1 ohnisko	na 1 ustájené prase	celkem	na 1 ohnisko	na 1 ustájené prase
Středočeský	2 663 236	64 267	102,10	86 128	8 613	12,17
Jihočeský	1 602 950	51 708	149,88	—	—	—
Západočeský	26 500	26 500	187,94	—	—	—
Severočeský	3 283 074	72 957	104,68	44 000	44 000	173,23
Východočeský	101 142	16 857	20,34	32 023	16 012	22,55
Jihomoravský	2 138 809	106 940	128,08	—	—	—
Severomoravský	2 486 302	88 796	116,56	45 000	45 000	97,40
ČSR	13 302 013	70 755	109,86	207 151	14 797	22,49

Z dostupných podkladů lze odhadnout ekonomickou efektivnost vakcinace. Jestliže vycházíme z ceny průměrné dávky očkovací látky včetně revakcinace 10,34 Kčs, pak při očkování 294 938 prasat za oba roky 1972 a 1973 představují náklady na vakcinaci 3 049 659 Kčs.

Vakcinace snížila ekonomické ztráty z 13 302 013 Kčs v roce 1972 na 207 151 Kčs v roce 1973. Rozdíl 13 094 862 Kčs je možno označit jako zabráněnou ztrátu, ke které vlivem vakcinace nedošlo.

$$O_v = \frac{13\,094\,862}{3049659} = 4,3$$

Vynaložená 1 Kčs nákladu přináší tedy úsporu 4,30 Kčs.

ZÁVĚR

Jako součást rozsáhlého epizootologického rozboru virové gastroenteritidy prasat v letech 1972–1973 byl proveden pokus o ekonomickou analýzu důsledků této nákazy v postižených zemědělských závodech.

Vlivem zavedených veterinárních opatření poklesla morbidita z 68 na 41 %, byl zaznamenán i pokles mortality z 23 na 6 % a letality z 34 na 14 %.

Cílem práce bylo určení ekonomické efektivnosti vakcinace jakožto veterinárního opatření, které významně ovlivňuje ohniskovost a ztráty v chovu prasat. Vypočtená hodnota ekonomické efektivnosti 4,30 Kčs vyjadřuje velmi příznivý výsledek, kterého bylo dosaženo v úzké spolupráci vědecké základny s terénní veterinární službou a zemědělskými podniky.

Literatura

- KOUBA, V.: Veterinární statistika a základní ukazatelé zdravotního stavu zvířat. *Medicina veterinaria*, 1968, (Praha), s. 47.
ŘÍHA J., HRADIL, M.: Metodika stanovení ekonomické efektivnosti veterinární služby při VGP. *Veterinární medicína*, 18, 1973, s. 389–394.
SZENT IVÁNYI, T. — SZABÓ, I. — TEMESI, Z. — RATALICS, L.: A malacok vírusos hasmenése. *MAL*, 19, 1964, s. 11–15.
ŠTĚPÁNEK — MENŠÍK — ROZKOŠNÝ: Perspektivy prevence a tlumení VGP ve složitých podmínkách velkochovů. *Veterinářství*, 23, 1973, s. 305–307.

Došlo dne 17. 4. 1975

Adresa autorů:

Ing. Jitka Voženílková, MVDr. Ivo Kubín, Ústřední státní veterinární ústav, 165 03 Praha 6 - Lysolaje

ORGANIZAČNÍ REFORMA JAKO PROSTŘEDEK ROZVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ V BANGLADEŠI

Přeloženo z anglického originálu určeného pro časopis Zemědělská ekonomika

Je dobře známo, že dostatečné výrobní fondy a služby mohou napomoci rozvoji zemědělství. Pokud jde o výrobní fondy, patří mezi nejdůležitější hnojiva, šlechtěná osiva, pesticidy a voda v oblasti rostlinné výroby a vyšlechtěná plemena, kvalitní krmiva a veterinární péče v oblasti živočišné výroby. Významné místo v oblasti služeb zaujímá mimoškolní vzdělávání a výzkum. Je rovněž známo, že v rozvinutých státech 60 až 80 % růstu zemědělství je výsledkem zvýšené efektivity organizace a techniky. Tato kritéria a zásady znají odborníci ve všech rozvojových zemích a je tedy otázkou, proč až doposud se v těchto zemích nemohlo zemědělství řádně rozvinout. Z tohoto hlediska jsou nejnešťastnější Bangladéš, Indie a Pákistán, kde pracuje celá řada vysoce vzdělaných odborníků, leč bez úspěchu. Celá řada pracovníků je zaměstnána v USA, Británii a Kanadě a mají tam prý značné úspěchy. Mohli bychom tedy očekávat, že kdyby se ti lidé vrátili zpět do vlasti, byli by schopni napomoci rozvoji bangladéšského zemědělství. Pravděpodobně nikoliv. Často slyšíme, že lidé pracující v zemědělství pocítují marnost svého počínání a znechucení prací ve své rodné zemi touží odejít. Znamená to tedy, že by nechtěli sloužit své vlasti? Podle mne spočívá hlavní chyba v organizační struktuře a v nedostatku dobré vůle a seriózního přístupu u těch, kteří mají rozhodovat.

V Bangladéši jsou však i problémy s dosažitelností moderních investic v dostatečném objemu a s jejich včasnou distribucí; předpokládá se, že však časem může existující systém komunikací a dopravy napomoci rozvojovým snahám. Hlavním problémem je účelné využívání těchto prostředků, aby se dosáhlo vyšší produktivity práce, z čehož by měla prospět většina rolníků. To by také rolníky přesvědčilo o vhodnosti jejich aplikace. Je rovněž třeba ukázat rolníkům, že dnešní organizace služeb může tato zařízení a prostředky zajistit a docílit toho, aby osvětlení pracovníci navazovali co nejmasovější kontakt s rol-

níky, přes odpor a neochotu chudých, negramotných zemědělců.

Dříve než se budeme zabývat návrhy specifické politiky, nutno v krátkosti probrat problémy spojené s různými organizacemi působícími v zemědělství v Bangladéši. Zemědělskými problémy se zabývá celá řada ministerstev, a to:

1. ministerstvo zemědělství,
2. ministerstvo lesnictví, rybářství a chovu hospodářských zvířat,
3. ministerstvo potravinářství,
4. ministerstvo juty,
5. ministerstvo místní správy, rozvoje venkova a družstevnictví
6. ministerstvo průmyslu, zvláště pokud jde o cukrovou třtinu a čaj.

Tato ministerstva mají odbory, výbory a orgány pracující přímo v terénu. Všechny tyto organizace mají své úředníky pracující na každém stupni správních jednotek. Kromě toho existují orgány zabývající se zemědělským marketingem a organizace zabývající se přímo výrobou. Jde o tyto organizace.

1. odbor pro mimoškolní vzdělávání a řízení,
2. odbor pro družstva,
3. orgán zemědělského rozvoje pokud jde o investiční dodávky,
4. tři výbory pro rozvoj, a to bavlnářství, pěstování tabáku a zahrádnictví,
5. komplexní program rozvoje venkova.

Z funkce těchto organizací vyplývá často celá řada zmatků a kompetenčních řeckností, což má za následek nedostatek koordinace mezi jejich pracovníky (Mukherjee 1971). To samozřejmě neblaze působí na iniciativu rolníků, kteří jsou znechuceni tím, že musí pobíhat od jednoho úřadu ke druhému. Kromě toho ti, kteří žijí ve vzdálenějších oblastech, zůstávají nutně stranou. A i když školený personál jde občas do terénu, navštěvuje pouze bohaté a velké statkáře a pomíjí malé zemědělce, kteří se trochu stydí za to, že jsou chudí a negramotní. Tím se ovšem ti rolníci stávají stále chudšími, přes veškeré své

úsili, vyjma několika málo případů moderních zemědělců, kteří využívají možností, které jim stát poskytuje. Tato stále se zhoršující situace by měla skončit, aby se zabránilo budoucí pohromě. Stojí rovněž za zmínku, že pracovníci skutečně vyškolení pracují v administrativě, zatímco na půdě pracují jen lidé s nedostatečným nebo žádným vzděláním.

Pokud jde o živočišnou výrobu a veterinární medicínu, je nejhůře personálně vybaven obor chovu dobytka. Podle našich informací je na venkově nedostatečná preventivní péče, málo léků a každoročně velké množství zvířat hyne při epidemiích. Naproti tomu v rozvinutých zemích je chov dobytka průmyslovým odvětvím vzhledem ke zřetelné a téměř lineární návratnosti. Je zarážející, že v Bangladéši neexistuje ani jedna továrna na krmiva pro zvířata, drůbež či ryby. V rostlinné i živočišné výrobě je největším nedostatkem to, že neexistují výzkumné ústavy a pokud nějaký je, je špatně vybaven. Ústavy nebo výzkumné stanice existují jen podle jména (tzn. existují pouze budovy), není však odborný personál a zařízení. Jak tedy můžeme očekávat nějaký pokrok?

K tomu, aby bylo možno tento zhoršující se vývoj zastavit, je nezbytný komplexní přístup k řešení (Josling 1974, Ward 1973). Podle této koncepce místo toho, aby na každém odboru byl zvláštní úředník pro terénní problematiku, vykonával by tuto funkci pouze jediný úředník, který by zodpovídal jak rolníkům, tak svému úřadu. Terénní úředník bude musit mít vysokoškolské vzdělání v oboru zemědělství a bude mít sídlo v určité specifické lokalitě nebo stanovené oblasti o výměře 1000 akrů. Práci by vykonával prostřednictvím družstva nebo sdružení, podle toho, co se v dané situaci a za daných možností ukáže výhodnější.

Terénní úředník by vykonával svou funkci nejméně 4 roky a vypracoval by definitivní plán dodávek investic. Příslušné úřady by jej pak podle tohoto programu zabezpečovaly. V případě zaviněného snížení sklizně by odpovědný úředník nebo instituce byli penalizováni a rolníkům by se dostalo řádné kompenzace. Podle tohoto projektu by ostatní úředníci koordinovali svou činnost v souladu s pokyny tohoto terénního úředníka. Nebylo by tudíž zapotřebí dnešních inspektorů pro hnojiva, inspektorů pro osiva, kooperačních úředníků, projektových úředníků a unifikačních asistentů. Kromě toho by přestaly fungovat tři výbory pro rozvoj (bavlnářství, pěstování tabáku a zahradnictví) a jejich

práci by vykonával terénní úředník podle specializace té které zóny nebo místních možností, což by bylo rozhodnuto předem. Terénní úředník by tudíž kromě toho, že zodpovídá za pěstování plodin všeobecně, byl odpovědný i za speciální plodiny pěstované v rámci komplexního pěstebního programu v příslušné oblasti. Nejvíce by však pomohlo, kdyby odborník na určité plodiny vykonával v současné době svou funkci na úrovni oblasti až do té doby, než bude k dispozici dostatečný počet pracovníků. Jejich úkolem bude řešit problémy hospodaření konzultacemi s terénním úředníkem. Specialista však na druhé straně musí být v kontaktu s výzkumnými ústavami, které však v Bangladéši prakticky neexistují. Musí se tudíž bezodkladně přistoupit k vybudování několika oblastních výzkumných ústavů pro výzkum hlavních plodin a pamatovat současně na to, že bude zapotřebí propagátorů a instruktorů, aby bylo umožněno šíření nejnovějších poznatků, vedoucích ke zvýšení produktivity na základě místního výzkumu. Neboť co by jinak radili rolníkům a jak by řešili jejich hospodářské problémy? Kromě toho musí návrhy vycházet z vědeckých studií, aby se předešlo zklamání zemědělců, ale naopak, aby docílenými úspěchy byli povzbuzeni k další práci.

Dalším opatřením, jež by mohlo motivovat zemědělce pro moderní investice, je zavedení „Projektu záruky na další náklady“, který do jisté míry připomíná pojištění sklizně navrhované Bellem (1972) a Smallfieldem (1963) pro jiné rozvojové země. Podle tohoto systému je třeba stanovit normální výnos dosahovaný v běžné praxi při použití dosavadního způsobu a garantovat toto množství, když zemědělec použije způsobu stanoveného terénním úředníkem. Dále se zaplatí rolníkovi náklady spojené s dalšími investicemi, ukáže-li se, že neúspěch byl výsledkem nevhodné rady, za což rolník nesmí trpět. U tohoto projektu je třeba zvolit oblast v takové zóně, kde nedochází k zátopám, nebo nějakou jinou vhodnou plochu, aby byly vyloučeny ztráty způsobené živelními pohromami. Aby byl tento program úspěšný, musí terénní úředník dávat rady uvážené a opírat se o výsledky výzkumu. V případě, že je výnos vyšší, může stát odebrat 20 až 25 % čisté hodnoty sklizňového přírůstku a dalších 5 % se proplatí terénnímu úředníkovi ve formě prémie za dosažený úspěch.

Další výhodou tohoto přístupu je to, že bude sloužit jako spolehlivá statis-

tická základna pro budoucí plán. To rovněž pomůže k tomu, aby se prováděl vhodný terénní výzkum v zemědělské ekonomice, aby se zjistily mezery i účinná opatření namísto dnešních dohadů.

Aby si terénní úředník ušetřil zklamání, bylo by možno navrhnout povýšení úspěšných úředníků do vyšší třídy každé čtyři roky nebo i v kratší lhůtě, bez ohledu na to, že pracují na stejném místě, aniž by bylo třeba zřizovat další služební místo; práce na stejném místě a ve stejné funkci je v Bangladéši obvykle překážkou povýšení. To samozřejmě musí rozhodnout až reorganizace zemědělských služeb. Tento systém zangažuje všechny školené síly na práci na venkově a sníží odliv inteligence.

Podobně i veškeré aspekty živočišné výroby by měly náležet do kompetence jediného úředníka zodpovídajícího za příslušnou lokalitu namísto toho, aby zodpovídal za rozlehlou oblast více než 100 čtverečních mil, jako je tomu v současné době. Tento úředník by měl mít

k dispozici dostatečné množství očkovacích látek, kvalitní sperma od vyselektovaných plemen, krmiva a jiné nezbytné předpoklady podle návrhů místních výzkumných ústavů, které budou v krátké době zřízeny. Kromě toho úředník v živočišné výrobě by měl dostávat přiměřeně vysoký plat, měl by mít odpovídající společenské postavení apod. Věříme, že tento útok vedený v zemědělství na dvou frontách pomůže zlomit dnešní circulus vitiosus a změnit zemědělství založené na přírodních zdrojích v naší zemi na zemědělství postavené na vědeckém základě. Nicméně je třeba věnovat pozornost i jiným aspektům vývoje infrastruktury a urychlit tempo vývoje.

Závěrem poznamenejme, že bude-li dostatek moderních investic, bude nezbytně zapotřebí i organizační reformy, která by motivovala zemědělce, a zdůraznění mimoškolního vzdělávání, výuky a výzkumu.

Literatura

- BELL, CLIVE: The Acquisition of Agricultural Technology: Its Determinants and Effects. The Journal of Development Studies, Vol. 9, No. 1, Oct. 1972.
- JOSLING, T. E.: Agricultural Policies in Developed Countries: A Review. Journal of Agricultural Economics, Vol. 25, No. 3, Sept. 1974.
- MUKHERJEE, P. K.: Institutional Framework of Agricultural Production in the ECAFE Region. Report of the 5th International Seminar on Development Planning in Development Projects and Planning for the Coming Decade (with special reference to Asia). United Nations, New York, 1971.
- SMALLFIELD, P. M.: Planned Agriculture in the National Economy, Commission Papers, World Food Congress, Washington D. C. 4-18 June 1963.
- WARD, GORDON, H.: Missing Ingredients. Ceres, FAO, Review on Development, Serial No. 33, 1973.
- Food and Agriculture Organization. The State of Food and Agriculture 1972.
- Planning Commission. Government of the People's Republic of Bangladesh, Economic Development in 1973-74 and Annual Plan for 1974-75, 1974.

Md. Abul Quasem, Vysoká škola zemědělská, Praha - Suchbátka

VÝBĚR ČLÁNKŮ Z ČASOPISŮ

Zahraničí

Ekonomika selského hospodářství (SSSR)

č. 10/75. Ekonomické vzdělávání v novém školním roce. — Cesty snížení vlastních nákladů produkce. — Bašmačnikov V.: Metody řízení. — Tichonov V.: Styl řízení. — Belousko J.: Materiálová náročnost výroby obilí. — Ochapkin A., Lapšin N.: Akumulace a spotřeba v kolchozech. — Jinjakin P., Pičik G.: Zvýšit produktivitu strojné traktorových agregátů. — Songajla R.: Plán specializace v Litevské SSR. — Moisejenko V., Pisačenko N., Mjazina L., Demina M.: Efektivnost mezipodnikových sdružení. — Zujev A.: Zkušenost s vypracováním organizačně hospodářských plánů. — Bugera B., Gričuk G., Subaši B.: Chozrasčot při kooperaci podniků. — Voronov V., Rubežanskij V.: Zdokonalování struktury řízení. — Čabanov N.: Ekonomické hodnocení osevního postupu setí jablek po úhoru. — Kuzněcov G.: Problémy zemědělského osídlování. — Panov D.: Zavlažováním půdám vysokou návratnost. — Kopajeva S.: Pracovní den ekonomů kolchozu. — Mingalejev M.: Systém hmotné zainteresovanosti. — Levkov N.: Rozšiřují se ovesy obilovin. — Těnjajev D.: Stimulování zvýšení kvality obilí. — Žamin V.: Zemědělství členských zemí RVHP.

č. 11/75. Modogojev A.: Marxistickou cestou. — Prosin V.: Problémy zdokonalování plného chozrasčotu. — Kopač N., Tichomirov V.: Organizace práce vedoucího pracovníka. — Rešetňak V.: Vedoucí pracovník — organizátor přijetí i realizace usnesení. Jak sestavit pětiletý plán rozvoje podniku. — Runčev M.: Děla práce a využití techniky. — Makejev A.: Základní nevýrobní fondy a ekonomika podniků. — Stupalov J.: Zkvalitnit

plánování a materiální stimulování nákupu. — Kušnarev S.: Prohloubení specializace vyžaduje pokrokovou technologii. — Archipov P.: Odvětvový automatizovaný systém řízení v zemědělství Lotyšska v realizaci. — Bulkin A., Dajneko G.: Analýza splnění chozrasčotních úkolů vnitropodnikovými útvarů. — Zagornij G., Tkačenko V.: Pracovní čas řídicího aparátu. — Kašin E.: Stimulování práce podle kvality. — Čerepanov V.: Více uvažovat výrobní zdroje při vypracování plánů. — Šugajev F.: Důchody kolchozů a výše daní. — Lengvenat Ch.: Dozrálé otázky zemědělské ekonomiky. — Jijeva T.: Rezervy zlevnění zemědělské produkce v Lotyšsku. — Lunkov A.: Situace pracujících na vesnici v kapitalistických zemích Latinské Ameriky.

č. 12/75. Morgun F.: Zvýšit efektivnost výroby. — Ovsjannikov I.: Lépe využít možnosti chozrasčotu. — Pismennaja D., Lozovskij V.: Organizace informačního zabezpečení řídicí práce. — Pleškov B., Florov A.: Zemědělsko-průmyslové podniky a sdružení. — Kalašnikov A.: Problémy živočišné výroby na průmyslovém základě na Sibiři. — Larkin V.: Zákonitosti plánovitého rozvoje kolchozní výroby. — Pikulkin A.: Specializace formy nákupu. — Orechov N.: Součinnost pracovních kolektivů. — Zacharčenko A.: Formy odměňování a produktivity práce. — Koljadnyj M., Ovčinnikov V., Tananakin E.: Efektivnost rekultivace půd. — Dračuk V.: Cesty přeměny vesnice. — Čerepenin M.: Využití dopravy v zimním období. — Tarasenko V.: Zemědělství v Nigérii.

č. 1/76. Jurjeva I.: Organizátor družbežnictví na průmyslové bázi. — Zinčenko G.: Zkvalitňovat výrobní vztahy v zemědělství. — Kurcev I.: Rozvíjet materiálně technickou základnu. — Kljukač V., Korovkin V.: Zlepšit podmínky výroby zeleniny. — Vaskin F.: Rozdělování příjmů kolchozu. — Popov J.: Koncentrace standardizovaných traktorů. — Ginsburg J.,

Kuzněcova L.: Normativy oběžných prostředků. — Borisenko N.: Zvýšit efektivnost vkladů. — Čerekajev A., Zarytovskij V.: Ekonomické problémy chovu ovcí v Kazachstanu a na Severním Kavkazu. — Baranov V., Kuzněcov V., Panov D., Poljakov M.: Zjišťování rezerv v podniku. — Prokopjev G.: Funkce řízení výroby. — Fomičev J., Freze V.: Mechanizátorům zajistit celoroční využití. — Koledinov F.: Materiální stimulování ekonomickým hospodařením s krmivem. — Morozov F.: Zkušenost plánování využití půdy. — Sigajev M., Talalin V.: Faktory likvidace rozdrobenosti pozemků. — Sulejev T., Čelekpajev J.: Chozrasčotní úkol pro opravárenské dílny. — Lopuch D., Lazarevič M.: Vytvořit optimální vztah produktivity práce s jejím odměňováním. — Koryna N.: Kalkulační ceny u telat. — Romančenko A., Zachra E.: Agrární reforma v Iráku.

Planovoje chozjaŝtvo (SSSR)

č. 10/75. Dmitrijev V.: Meliorace — základní otázka vytvoření stabilní zemědělské výroby. — Gočijajev G.: Stimulování napjatých plánů v zemědělství. — Koval T.: Meliorace nečernozemí.

Voprosy ekonomiki (SSSR)

č. 11/75. Dzarasov S.: Zdokonalování řízení zemědělství.

č. 12/75. Fedorova M.: Využití ženské práce v zemědělství. — Starodubovskaja V.: Zemědělsko-průmyslová integrace a sociálně ekonomických rozvoj vesnice (na příkladu evropských zemí RVHP).

Ikonomika na selskoto stopanstvo (BLR)

č. 6/75. Pandov T.: Ceny jako prvek ekonomického mechanismu národohospodářského zemědělsko-průmyslového komplexu. — Rogačev S.: Upevnění systematického přístupu v rozvoji zemědělsko-průmyslové integrace. — Damjanov K., Pandov T.: Ekonomické stimulování zemědělské výroby v horských a podhorských rajónech. — Peev M.: Možnosti zdokonalení systému plánování a evidence objemu traktorových prací pomocí standardních jednotek GMP a traktorových jednotek. — Ajkova R.: Metodické problémy při určování ekonomické efektivnosti vytvoření automatizovaných systémů řízení v zemědělsko-průmyslových komplexech. — Panajotová G.: K otázce určení norma-

tivní rentability v zemědělství. — Bogdanov V.: Organizační a ekonomické problémy zemědělství ve Francii.

č. 7/75. Suslov I.: Mezipodniková kooperace v SSSR a její podíl na upevnění a rozvoji kolchozů. — Sedevčev N.: Vlastní náklady na práci nákladních aut v zemědělství a jejich využívání. — Stražilov Z.: Diferenciální pozemková renta v zemědělství a metody jejího výpočtu. — Gugov G., Kalinova F.: Otázky organizace práce při výrobě zeleného a štavnatého krmení pro dojnice. — Nikolov N.: Optimalizace toků informací při řízení práce v zemědělských organizacích. — Gačev V.: Územní rozmístění, specializace a kapacita mlékárenského průmyslu v BLR. — Kapitanski I.: Sociální faktory ovlivňující vytváření vztahů k zemědělské práci. — Madžarová S.: Metodické otázky optimalizace rozvoje a struktury výroby ve specializovaných zemědělsko-průmyslových komplexech zaměřených na živočišnou výrobu a výrobu obilí. — Atanasova M.: Optimalizace výměry a struktury výroby specializovaných podniků na velkolistý tabák v podmínkách vertikální integrace.

č. 8/75. Mišev V.: Problémy zdokonalení ekonomického mechanismu v zemědělství. — Sirakov I.: Zdokonalení struktury řízení zemědělsko-průmyslových komplexů na základě programového, cílového a komplexního přístupu. — Kajtašov G.: Vliv hustoty ustájení a délky krmeného období na ekonomickou efektivnost výroby. — Nikolov N.: Objektivní nutnost úvěru za socialismu a jeho působení v zemědělství. — Naněva A., Tošev A.: Otázky metodiky vypracování normativů při plánování v zemědělství. — Averkovič V.: Specializované opravárenské dílny v zemědělsko-průmyslových a průmyslově zemědělských komplexech jako systém řízení. — Gergov G.: Ekonomická efektivnost a územní rozmístění výroby obilí v BLR. — Návrh metodiky stanovení ekonomické efektivnosti zavedením vědeckotechnických výsledků do výroby v oblasti zemědělství.

Kooperation (NDR)

č. 11/75. Kmetzsch K., Kittner M.: Prohloubit kooperaci až k obchodu. — Malprieht P., Schubert H.: Socialistická soutěž jako účinný nástroj řízení. — Behrena G., Hercht J., Sommer J.: Zajistit dobrou kvalitu masa a mléka ze všech stájí (zkušenosti ze soutěže v LPG „7. říjen“ v Gresowě, okr. Weimar). — Jahn C., Sommer

J.: Zavádění systému pro zajištění kvality ve výrobních zařízeních pro mléko „Kühlung“. — Felkl A. a kol.: Továrna na krmivo M 804 předpokládá plánovitou koncentraci a specializaci výroby krmiv. — Rieger U. a kol.: Účinnost zásobování a ekonomika našich skladů se stále zlepšují. — Hospodářské smlouvy nepostradatelným nástrojem při řízení plánovité spolupráce v kooperacích svazech. — Reule E.: Otázky odměňování v živočišné výrobě provozované průmyslovými metodami. — Angermann H., Fleming B.: Kritéria efektivnosti pro výrobu jatečných prasat. — Eischner A.: Údržba musí odpovídat požadavkům průmyslové produkce. — Anastasiadis S., Kirchner A.: Vysoká míra přírůstků zemědělských produktů do roku 1980. — Schnöbl R., Hermsdorf D.: Řídit odeírání a zhodnocování kejdy k maximálnímu společnému užtku.

č. 12/75. Cesarz W.: Rychlé přenášení vědeckých poznatků do výroby znamená efektivně hospodařit. — Jahn W.: Plánovitá koncentrace a specializace výroby krmiv. — Grund a kol.: K vývoji potřeby melioračních prací v kraji Rostock. — Schulz K., Wabersich R., Kluger N.: Zkušenosti z řízení společného oddělení „zadeřšťování“. — Löffler J., Urban R.: Kolik řídicího a správního personálu potřebuje společné oddělení rostlinné výroby. — Kreibich W. a kol.: Společná opatření zaměřená na zlepšování zásobování kuzumními bramborami. — Siegert E.: Předpoklady a zásady postupného přizpůsobení podnikového řádu. — Schliebner H.: Organizace specializované údržby. — Nobbe K., Unterstab B., Unterstab R.: Dlouhodobé sladění jatečné kapacity a zdrojů jatečného dobytka. — Rathke M., Knaut W.: K hospodářskému srovnávání užtkovosti v industriální živočišné výrobě. — Angermann H.: Kritéria efektivnosti produkce jatečného skotu. — Hehle W.: Použití slámy v agrochemickém středisku v Brunau.

č. 1/76. Dittmann L., Krüder H.: Lepší využití základních fondů ke zvýšení efektivnosti. — Pannicke G., Klapper K., Müller C.: Návrhy racionálního využívání obilných bílkovin. — Kessel R., Maier P.: Metodika plánování a zúčtování osobní dopravy. — Žena v socialistickém zemědělství (příloha): — Richter W.: Společenský vývoj a vzrůstající úloha ženy v socialistickém zemědělství NDR. — Winkler a kol.: Žena v socialistic-

kém zemědělství — její postavení v pracovním procesu a ve společenském životě. — Úloha ženy v zemědělství bratrských socialistických zemí. — Neitzke I.: Průmyslová rostlinná výroba — nové podmínky pro aktivní spolupráci žen. — Krambach K.: Vývoj družstevnic ve třídním svazku a v procesu společenského sblížení dělnické třídy a třídy družstevního rolnictva. — Zaulig L.: Nové podmínky a požadavky na aktivní spolupráci žen v průmyslové živočišné výrobě. — Žena ve společenském pracovním procesu. — Vzdělávání a doškolení družstevnic a dělnic — rozvoj jejich demokratické aktivity. — Další rozvoj společenských předpokladů pro aktivní a tvůrčí spolupráci žen. — Angermann H., Rössler E.: Kritéria efektivnosti v produkci mladého skotu. — Hübner B., Burckhardt E., Zschiegner H. J.: Srovnání provozních výsledků agrochemických středisek v r. 1974.

č. 2/76. Langner W., Kaulitzki G.: K plánování a zúčtování opatření vědeckotechnického pokroku. — Jan-nermann G., Fuhrmann U., Nitschke R.: Směrné hodnoty výnosů z nížinných luk. — Kol. autorů: Metodologie a strategie předběžných kalkulací při rozhodování o kapitálových investicích. — Sonntag S., Jähne M.: Parametry kvality zaměřené na finální produkt ve výrobě mléka. — Otázky ekonomiky krmení (příloha): — Koch H.: Prvořadý úkol řízení — maximální hospodárnost při krmení. — Laube W.: Efektivní využití všech druhů krmiv — rozhodující přínos k intenzifikaci živočišné výroby. — Fechner M.: Možnosti a metody kvantitativní a kvalitativní evidence objemných krmiv. — Wetterau H.: K vysoké ekonomice krmení kontrolou krmiv pomocí rostlinné a živočišné produkce. — Klose M., Seidel W., Braun I.: K tvorbě a použití jednotných cen za objemná krmiva. — Schwandt W.: Pevná vazba rostlinné a živočišné výroby (kooperační oddělení RV Ferdinandshof). — Jähne M.: Dobré vztahy mezi živočišnou a rostlinnou výrobou a vědecké metody krmení — přínos k efektivnímu krmivovému hospodářství. — Fengler G.: Kooperační oddělení rostlinné výroby v Koitzsch pečuje o vysokou hospodárnost krmení. — Angermann H., Rössler E.: Kritéria efektivnosti v mléčné produkci. — Knüppel G.: Socialistická intenzifikace zemědělství v ČSSR. — Barthelmann R., Sebastian H.: Konzultace: Životní podmínky a socia-

listický způsob života. — Schwabe M.: Využití elektronického zpracování údajů k racionalizaci správní činnosti.

Zaganienia ekonomiki rolnej (PLR)

Příloha k č. 4/75. Grochowski Z., Woś A.: Procesy adaptace v polském zemědělství. Dlouhodobé změny v polském zemědělství (1944-1970). — Sociálně ekonomická struktura zemědělství — vývoj a současný stav. Plánování. Změření dalšího vývoje.

Ekonomika poljoprivrede (Jugoslávie)

č. 10/75. Stanojevič M.: Koncept rozvoje zemědělství na Černé Hoře. — Tapavički M.: Charakteristika hospodářských výsledků organizací sdružení práce v zemědělství v r. 1974. — Otašević S.: Studie kvality empirických výrobních norem v rostlinné výrobě zemědělského kombinátu Indija v Indiji. — Glintić M.: Analýza spotřeby průmyslových hnojiv v FSRJ v období 1960-1972. — Tešanović D.: Zemědělství Iráku.

č. 11-12/75. Dodič M.: Některé otázky organizace samostatného řízení a začlenění individuálně hospodařících rolníků do procesu socialistické přestavby zemědělství a vesnice. — Mihailović S.: Charakteristiky některých faktorů tendencí a přeměn agrární struktury ve světě a v FSRJ. — Čupić I.: Formy a druhy zemědělského úvěru. — Neraundžić M.: Analýza bilancí zemědělských družstevních organizací v socialistické autonomní republice Vojvodině. — Pešikan R.: Vymezení lineárního programu zjišťování optimálního rozsahu vícefaktorové výroby pomocí kritéria důchodu. — Bosnić D.: Studie vlivu hlavních faktorů a výsledky produkce mléka. — Dordević R.: Příspěvek ke studii o ekonomické efektivnosti investic při pěstování švestek.

Economie Rurale (Francie)

č. 5/75. Masson Ph.: Úloha zemědělských cen ve vývoji cen maloobchodních. — Mahe L. P., Chevalier M.: Produkce prasat v Británii a současná krize. — Harrison A.: Zemědělství a daň z majetku ve Velké Británii. — Folley R. R. V.: Svěpomoc pro pěstitele ovoce.

č. 6/75. Mollard A., Mounier A.: Politika státu a vývoj francouzského zemědělství. — Mazenc L.: Analýza a úprava tržních vztahů v odvětví masa. — Caron J.: Způsob života v Roumois: Současné zemědělství zčásti příznivě ovlivňuje vývoj Rouenské aglomera-

ce. — Derieux F.: Nevěsty zemědělců, které provozují nezemědělské povolání.

Rivista di economia agraria (Itálie)

č. 3/75. Benvenuti B.: Rozsah moci zemědělského operátora. — Bartola A.: Ekonometrický model pro italský trh hovězího masa. — Paris Q.: Problémy agregace v ekonomické analýze. — Zemědělská produkce a třídní stratifikace. — Lechi F.: První evropská konference zemědělských ekonomů. — Francouzsko-italská konference o problémech Středomoří. — Malassis L.: Zemědělství a rozvoj Středomoří. — Nunziante G. C.: Středomořské dohody a společná zemědělská politika. — Recenze: Cochran W. W.: Plánování zemědělského rozvoje. — Farcy H. D.: Venkovský prostor.

European review of agricultural economics (Holandsko)

č. 2/2/1974/1975. Simantov A.: Vztahy mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi v oblasti zemědělství a potravin. — Barbero G.: Světový problém potravin: poznámka o Světové konferenci o potravinách, konané 5.-16. 11. 1974 v Římě. — Weber A., Weber E.: Struktura světové spotřeby proteinu a budoucí požadavky potřeby dusíku. — Oskam A. J., Wierenga B.: Marketink másla v EHS: poptávkové funkce a alternativní opatření s omezením pro čtyři členské státy. — Paris Q., Lianos T. P.: Neoklasická měřítka exploatace práce v americkém zemědělství. — Recenze: Fenell R.: Společná zemědělská politika: syntéza názorů. — Gulbrandsen O., Lindbeck A.: Ekonomika zemědělského sektoru (Švédsko). — Hedtke R.: Možnosti a hranice použití hodnotové analýzy ve strukturální politice.

Agarwirtschaft (NSR)

č. 11/75. Köhne M.: K problému zdanlivého zisku při inflaci. — Manegold D.: Vývoj cen v zemědělství. — Základy, výsledky a problémy srovnání některých cenových indexů. — Joachimsen H.: Vývoj struktury zemědělství a podpora investiční činnosti zemědělských podnikatelů. Simulační přístup. — Buchholz H. E.: Světová zemědělská produkce a světový zemědělských trh.

č. 12/75. Zemědělské trhy na rozhraní roku 1975/76. — Buchholz H. E.: Všeobecný ekonomický vývoj. — Kersten L.: Společná zemědělská politika v r. 1975. — Manegold D.: Cenová

a důchodová situace v zemědělství NSR. — Uhlmann F.: Trhy obilovin a brambor. — Schmidt T.: Trh cukru. — Ramm G.: Trhy mléka a tuků. — Probst F. W.: Trhy jatečného dobytka a masa. — Kersten L.: Trhy vajec a drůbežního masa.

č. 1/76. Besch M.: Struktura a konkurenční vztahy na trhu potravinami v NSR. — Hörmann D. M.: Marketingová činnost a organizační problémy při vývozu zeleniny ze třetích zemí do NDR. — Wendt H.: K situaci potravinářského průmyslu v r. 1974.

Ceskoslovensko

Ekonomika zemědělství

č. 9/75. Kadlec J.: Připravujeme plán na první rok šesté pětiletky. — Kraus J.: Světová výživa v roce 1985. — Černá A.: Potravinové hospodářství v Polsku.

č. 11/75. Kraus J.: Perspektivy rozvoje zemědělsko-průmyslového komplexu v Sovětském svazu.

Ekonomika poľnohospodárstva — Ekonomika zemědělství

č. 1/76. Mindlová J., Stárek V.: Zemědělsko-potravinářský komplex a jeho další rozvoj. — Jiříčka M.: Pro rozvoj všech stránek osobnosti pracovníků.

Mezinárodní zemědělský časopis

č. 1/75. 41. zasedání Stálé zemědělské komise. — Fekete F. (MLR): Rozvoj živočišné výroby v evropských socialistických zemích. — Ewert H. G., Streuber G.: Intenzifikace rostlinné výroby v NDR. — Trendafilov R. (BLR): O hmotné stimulaci vedoucích pracovníků v zemědělství. — Legkij N. (SSSR): Rozvoj zemědělsko-průmyslových skupin. — Žurikov V. (SSSR): Stimulování práce v chovatelských komplexech. — Fotev N. (BLR): Zemědělsko-průmyslový komplex Burgas.

č. 2/75. Florentěv L.: Urychlení rozvoje zemědělství v nečernozemním pásmu. — Ivanov I., Kynčev I.: Vnitropodnikový chozrasčot v zemědělských podnicích. — Mašenkov V., Gabidullin V., Čerkašenovová O.: Stanovení metodiky srovnávání produktivity práce v zemědělství členských států RVHP. — Grozev I., Gančev K.: Koncentrace a specializace zemědělské výroby v Bulharsku. — Kunc J.: Rozvoj koncentrace, specializace a kooperace v zemědělství ČSSR. — Miloserdov V., Krasnopivceva V.:

Optimalizace rozvoje a rozmístění zemědělské výroby a státního nákupu. — Vancsa J.: Specializované farmy pro živočišnou výrobu. — Kierul Z.: Tendence změn v organizaci zemědělských podniků a jejich příčiny. — Siegert S., Hohlfeld P.: Kooperativní oddělení v rostlinné výrobě. — Jůza R.: Vzájemná podmíněnost vědeckotechnického rozvoje a růstu koncentrace a specializace výroby. — Gotte G.: Zkušenosti z činnosti kooperačního seskupení rostlinné výroby. — Palasz L.: Koncentrace a specializace výroby na státních statcích Štětinského vojvodství. — Jähne M.: Organizace průmyslového způsobu výroby mléka v mezipodnikovém komplexu.

Plánované hospodářství

č. 12/75. Matoušek J.: Další rozvoj zemědělství a potravinářského průmyslu.

č. 1/76. Smetana T., Zavíral J.: K vývoji vztahů zemědělských odvětví k odborům potravinářského průmyslu.

Politická ekonomie

č. 12/75. Rubík I.: K identifikaci horizontální integrace v zemědělsko-potravinářském komplexu.

Sociologie a historie zemědělství

č. 1/75. Katriak M.: Slovenské národné povstanie a naša dedina. — Wyderko A.: Anketové výskumy Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva vo Varšave. — Krůček Z.: Využití sociálního plánování při rozvoji kulturní a politicko-výchovné činnosti na venkově. — Smetanová D.: Sociální náročnost profese ošetřovatel prasat. — Jankovský R.: Možnosti rozvoje zemědělského družstevnictví v rozvojových zemích. — Ekonomický a organizační vývoj JZD „Podlužan“ v Průšánkách.

Sociální plánování v zemědělství ČSR (sborník sekce sociologie venkova)

č. 2/75. Kutta F.: Principy řízení sociálních procesů. — Jiříčka M.: Sociální plánování v zemědělství v podnikové a nadpodnikové oblasti. — Ságara D.: Niektoré technické, ekonomické a ďalšie spoločenské východiska sociálneho prognózovania a plánovania v poľnohospodárskom komplexe. — Schimmerling H.: Teoretické a metodologické poznatky ze sociálního plánování v zemědělském podniku. — Blaas G.: K metodologickým a metodickým problémům sociálního plánování v poľnohospodárstve. — Horáková E.: K sociální analýze při plánování sociálního rozvoje zemědělského

podniku. — Burian A.: K otázce odměňování a kvalifikace v sociálním plánování. — Lamser Z.: Volný čas a sociální plánování v zemědělství. — Šíma J.: Životní a pracovní prostředí na vesnici a sociální plánování v zemědělství. — Krůček Z.: Využití sociálně ekonomických charakteristik malých pracovních skupin v sociálním plánování. — Mach F.: Niektoré problémy tvorby a uskutečňovania programov komplexnej starostlivosti o pracovníkov v štátnom sektore poľnohospodárstva. — Barto J.: Niekoľko poznatkov zo sociologického výskumu názorov a postojov pracovníkov hurbanovského pivovaru. — Jiříčka M.: Využití matematických metod a ekonomické zjišťování vlivu lidského činitele na řízení ekonomického rozvoje pro účely sociálního plánování. — Hájek M.: Několik metodologických při-

pomínek k problematice sociálního plánování v zemědělství.

Trend

č. 5/75. Pytel J.: Vývoj půdního fondu v ČSSR a jeho funkce v zajišťování výživy a životního prostředí obyvatelstva v dlouhodobém výhledu.

Řízení VTR v zemědělství

č. 4/75. Pilný K.: Další úkoly v rozvoji koncentrace a specializace při upevňování státních statků. — Švasta J.: Uplatnění matematických modelů při řízení provozu horkovzdušných sušiček. — Bukvaj M.: Organizace výroby objemných krmiv pro horkovzdušné sušení ve výrobních oblastech. — Homolka J.: Hodnocení ekonomiky výkrmu skotu s použitím produkčních funkcí.

VOŽENÍLKOVÁ J. — KUBÍN I., Ústřední státní veterinární ústav, 165 03 Praha 6 - Lysolaje

Pokus o stanovení ekonomické efektivity veterinárních opatření při virové gastroenteritidě prasat

Zeměd. Ekon., 22, 1976, č. 1, s. 39-47. — 7 tab., 3 mapy, lit. 4

veterinární služba, prasata, ekonomická efektivnost, metodologie

Práce je zaměřena na analýzu výsledků, jichž se dosáhlo veterinárním opatřením, konkrétně vakcinací prasat proti gastroenteritidě. Podává nástin způsobu zjišťování ekonomické efektivity této akce, přičemž při jejím výpočtu se dávají do vztahu náklady na akci s dosaženou úsporou. Na základě zjištěných údajů o poklesu morbidity, mortality a letality se došlo k vyjádření ekonomické efektivity ve výši Kčs 4,30 úspor na 1 Kčs nákladů.

Nadpodnikové řízení v podmínkách rozvoje kooperace v zemědělství

Zeměd. Ekon., 22, 1976, č. 1, s. 1-10. — 1 tab.

zemědělství, řízení, kooperace, prognóza

V práci se shrnují zkušenosti s vytvářením nadpodnikových orgánů řízení zemědělství v SSSR, NDR a BLR. Na příkladech se dokazuje nezbytnost vzniku nadpodnikových orgánů řízení zemědělství v ČSSR. Uvádějí se zkušenosti a náměty na uspořádání nadpodnikové sféry v současné etapě koncentrace, specializace a kooperace zemědělské výroby.

ZÁBRANSKÁ A., Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Mánesova 75, 120 58 Praha 2

Účinnost ekonomických nástrojů na eliminování nepříznivých důsledků produkčních výkyvů v zemědělských podnicích

Zeměd. Ekon., 22, 1976, č. 1, s. 11-21

ekonomické nástroje, pojištění, úroveň podniku, rostlinná výroba, živočišná výroba

Práce je věnována problematice pojišťování zemědělských podniků a účinnosti ostatních ekonomických nástrojů při eliminování důsledků nepříznivých nahodilých událostí. Pojištění je pojímáno jako jeden z ekonomických nástrojů plánovitého řízení reprodukčního procesu, který je využíván v rámci zemědělských podniků. Samostatně se věnuje pozornost problémům pojišťování rostlinné a živočišné výroby. Uvádějí se náměty na zvýšení ekonomické účinnosti zemědělského pojištění v obou těchto úsecích.

LOM F., Na Petřinách 31, 160 00 Praha 6

K výpočtu jednotného ukazatele výpočtu výsledků zemědělské výroby

Zeměd. Ekon., 22, 1976, č. 1, s. 23-27. — 2 tab.

ekonomika zemědělství, úroveň podniku, rozbor, metodologie, teoretické pojednání

Práce je metodologického charakteru. Autor v ní navrhuje výpočet jednotného ukazatele výsledků hospodaření zemědělských podniků. Je jím součin nebo třetí odmocnina součinu indexů intenzity, rentability nebo důchodovosti a produktivity práce. Opírá se o ukazatele v časových řadách, které vertikálně umožňují podnikové a horizontálně mezipodnikové srovnání. Na příkladech se uvádějí možnosti využití daného ukazatele pro rozbor hospodaření podniků.

JANDA V., Okresní oddělení českého statistického úřadu, Horní 85, 591 43 Žďár nad Sázavou

Rezervy v denním kolísání produkce mléka

Zeměd. Ekon., 22, 1976, č. 1, s. 29-37. — 3 tab., 5 grafů

mléko, výroba, analýza statistická

V souboru JZD okresu Žďár nad Sázavou bylo zkoumáno kolísání nákupu mléka v jednotlivých dnech týdne v roce 1974. Pomocí sezónních indexů byl zjištěn typický průběh nákupu v rámci týdne a kvantifikovány výkyvy způsobené nedostatky v organizaci práce a v krmení a ošetřování zvířat. K odstranění těchto nedostatků bylo navrženo opatření v podobě prémiového kritéria pro zainteresované pracovníky živočišné výroby, podle kterého se pohyblivá složka mzdy měla řídit v případech zaviněného poklesu produkce.

